

పాండనాజ్ఞాతవాసము.

51 No. 476

గ్రంథకర్తలు:

రామనారాయణకవులు.

ప్రకటకర్త:

కందుల గోవిందం.

బెజవాడ, కృష్ణా జిల్లా.

హాల్ యేజంటు:

చందా నారాయణ నెట్టి,

బుక్కు నెట్లర్,

శివద్రావాడు (దక్కన్)

కాకివాడ:

స్టేషన్ బుకింగ్, లా. కె. మల్లాసానందమూలము
ముద్రించబడినది.

కాకివాడ]

1928.

[12-13-28]

పాండనాజాతవాసము,

గ్రంథకర్తలు.

మనారాయణకవులు

ప్రకటనకర్త

కందులగోవింద

పోల్ యేజంటు:

చందా నారాయణసెట్టి,

బుక్కు సెల్లర్, సికింద్రాబాద్ (దక్కన్.)

నాల్గవకూర్పు 2000 ప్రతులు

కాకినాడ.

స్కేప్ ఆంధ్రులలో, కె. సుబ్బారాయుడుబ్రదర్స్ వారివలన
ముద్రింపబడియె.

1928

ఈ నాటకమునందు వచ్చుపాత్రలు

పురుషులు

ధర్మ, భీమాద్వజ, నకుల సహదేవులు—పాండవులు

ద్రౌపదుడు—పాంచాలాధిపతి

అకానురుడు—రాక్షసుడు

ధృతరాష్ట్రుడు—

దుర్యోధనుడు—

దుశ్శాసనుడు—

} కారవులు

శకుని—దుర్యోధనుని మేనమామ

విదురుడు—కారవులమంత్రి

భీష్ముడు—కురుపాండవపితామహుడు

ద్రోణుడు—అశ్రుగురుడు

అశ్వత్థామ—ద్రోణుని కుమారుడు

కృపాచార్యులు—ద్రోణుని బావమఱుది

ఇంద్రుడు—అమరలోక నాథుడు

సైంధవుడు—దుర్యోధనుని బావమఱుది

విరటుడు—మర్త్యరాజు

కీచకుడు— " బావమఱుది

సుకర్మ—దుర్యోధనుని కుమారుడు

స్త్రీలు

కుంతి—పాండవజనని

ద్రౌపది—పాండవకుత్తి

హిడింబ—భీముని వరించిన దైత్యస్త్రీ

ఇంకను సందర్భము ననుసరించి ఏకచక్రపురమున బ్రాహ్మణ
దంపతులు, సేవకులు, మొదలగు వారు వత్తురు.

పాండవాజ్ఞాతవాసము

ప్రథమాంకము.

రంగము:—[కాంపిల్యనగరప్రాంతభూమి—ప్రవేశము]

ద్రోణుడును, పాండవులును]

ధర్మ—(ద్రోణునిజూచి) గురువర్యా! దుర్యోధనుని గూర్చి చెప్పడ
లచి మఱచి పోయిరి.

ద్రోణ—అవును. మఱచితిని. (ఇంచుకయూరకుండి) పాంచాలపతి
యగు దుర్యోధనుడును, నేనును నన్ని వేత్త్యుఁ డనుమునియొద్ద
విద్యనభ్యసించితిమి.

తే. గీ. ఈశరీరముల్ రెండొరు ♦ నెఱఁగె గాని
చిత్త మొక్కటియగుచును ♦ తెలఁగె నవ్వు
డతఁడు నాపైనఁ జూపిన ♦ యలఘుకరుణ
డర మెవర్ణింపనాకును ♦ ధర్మతనయ.

ధర్మ—మహాత్ముఁడవగునీయొడల నట్లు మైత్రిందగిలియుండుట యాత
నిపూర్వజన్మనుకృతమే.

ద్రోణ—ఇటువినము. ఇట్లు మేము విద్యలనభ్యసించుచుండ. నాతఁడొ
క్కనాఁడు నన్నుజూచి “మిత్రీమా! నేను రాజనైయున్నవ్వు

దు నీవు తప్పక నాకడ కరుదెంచి, సత్కారముల నందవలయు”
నని వచించెను.

అర్జు—ఎంతయు శ్లాఘ్యము.

భీము—బ్రాహ్మణులు రాజులకు దైవసమానులు. అందులో నీతిని
హితుడవుగూడనై యుంటివి.

ద్రోణు—అంతః గొన్నాళ్ళ కౌదురీవదుడు. విద్యజాలించి తనరాజ్య
మునకరిగి పట్టాభిషిక్తుడయ్యెను. నేనును వివాహమాడి,
పుత్రీవంతుడనై దారిద్ర్యసాగరమున మునుంగుటంజేసి ధనా
ర్జనమునకై బయలుదేరి వరశురాముని సన్నిధికరిగితిని. అమ్మ
హత్యుడు నన్నుజూచి,

తే. గీ. యాచకులకిచ్చినాడ ద్రోణ వ్యంబునెల్ల
భారీతలము గళ్యపునకు ధానమిడితి
నేమిలాభంబు వడయఁగా నెంచియుటకు
వచ్చినాడవు సనుజూడ భవ్యచరిత.

అయిన. నీకరీరమును, సత్ప్రములును మిగిలియున్నవి. ఇందు నీకుఁ
గావలసినవి కోరుకొనుమని నుడివెను. అందులకు నేను ముదంబండి
యమ్మహత్యుని బ్రార్థించి కొన్నియస్త్రముల గ్రహించితిని.

అర్జు—అచార్య! మీరుగూడ మాపితామహుడగు గాంగేయుని వ
లెనే వరశురామునియొద్దఁ గొంతయస్త్రవిద్యసభ్యసించితిరా?

ద్రోణు—అక్కడనుంచి నేను తొల్లి దుర్రువదుడుచెప్పినవాక్యములు
జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని యతనింజూడనేగితిని.

ధర్మ—దుర్రువదుడు మిమ్మరిగౌరవముతోఁ జూచి సత్కరించవనియొ
రలంచెదను.

ద్రోణు—లేదు. లేదు. దానికి వ్యతిరేకముగా జరిగినది.

అర్జు—వీమేమి! అతడు మిమ్ము సన్మానించలేదా?

దోణు—అతడు నన్నుజూచి “నీవెక్కడ! నీవెక్కడ! నీను నృపా
లుడను; నీవు బీదబావడవు; నీకును నాకును మైత్రియొట్లు;
నీవెవ్వడవో నేనెఱుంగ; యాచకుల లక్షణం బెఱుంగఁ జేసి
తివి పొమ్ము” అని పలికెను.

ధర్మ—తూజ్యాలగు మిమ్మే యట్లగౌరవించెనుగా! బోరా! రాజ్యమ
దాంధత్వము! గులక రాళ్ళనుమింగు పారావతమునకు రత్న
రాసిలభించినచండమున లోభియగు నాదుగ్రహదూనకుఁ బాంచాల
రాజ్యాధిపత్యము పొందినది.

భీము—ధనగర్వము బాల్యమైతినిమఱపించినదికదా!

తే, గీ. నిన్ను వారీతిఁజేసిన + నీచమతిని
దగినవిధమున శిక్షించి + తనరకున్న
ధర్మహానివచ్చునుగదా + ధర్మచరిత
యానతీయుఁడు వానిఁ దు + న్నాడివత్తు.

అర్జు—గురువర్యా!

చ. నెలవిడివంపిలేనిఁగడుఁ + జెచ్చెర భీముఁడు దోడురాగ నే
లలితపరాక్రమక్రిమవి + లాసముఁ జూపుచుఁబోయి పార్షదుఁ
గలనఱయించి నీదువడ + కంజనమీపమునందునుంతు నా
తులువను దప్పకుండ బుధ + తోషక! నీకు ముదంఱుగల్గె.

అదుగ్రహదనిబట్టి తెచ్చి గురుదక్షిణగా సమర్పించుకొందును.

ధర్మ—తమ్ముడా! దుర్మోధనాదు లందుకేగదా యిప్పుడరిగినాడు.

వారాతనినిజంధించి తోడ్కొని రాకయుందురా?

దోణు—నాకునమ్మకములేదు, దుగ్రహదుఁడు సామాన్యఁడుకాదు;

ఉ. అతఁడయోనిసంభవుఁడ † హంకృతిఁబూనినవానిదాఁకి వి
 ఖ్యాతిగయుద్ధమందు జయ † మందుట రుద్రునికైనఁగవ్వమే
 సీతెఱగల్లఁగన్గొనియె † యెంతయుఁ గోరుటఁజేసి కారవ
 వ్రాతముసంతితిఁ జయము † వారికిఁ గల్గదు నిశ్చయంబుగఁగ.

అర్జు-లే. గీ. అతఁడయోనిసంజాతుఁడ † యగుచుగాక
 నిశితచారాచజాలముల్ † నిగుడఁజేసి
 వాని దర్పంబు చూలించి † త్వరితగతిని
 సేనుపన్నిధిఁ బెట్టెడ † నిర్మలాత్మ.

ధర్మ—(తెరలో కలకలమువిని) ఏదియోధ్యని వినవచ్చుచున్నది.
 దో!—(ఎదుటఁజూచి) నేను చెప్పియుండలేదా! అటుజూడఁడు;
 ద్రుపదుని పరాక్రమానలజ్వాలల కాగఁజాలక కురుజలములు
 వెన్నిచ్చి పరుగిడుచున్నది.

సకు—గురువర్యా! ఇంక నాలస్యమెందులకు? మాకనుజ్ఞసీయుఁడు.

దో!—అర్జునా! నీవాతనినిఁ బ్రాణములతోఁ దెచ్చి నాముందుఁ బెట్టవలయును. ఏమాత్రము ప్రాణహాని సలుపవలదు. భీమ
 సకుల సహజేవులుగూడ నీపెంటరాగలరు. పోయిరమ్ము.

(అర్జునుఁడు భీమ సకుల సహజేవులతో నిష్క్రమించును)

ధర్మ—అచార్యా! బాల్యహితుఁడగు మిమ్మారీతిని బరాధవించిన దు
 శ్చరితునిఁ జంపి రమ్మనక ప్రాణములతోఁ బట్టితెమ్మనియాన
 తిచ్చిలేమి?

దో!—వరిభవించి విడిచివేసితిమేని యాతఁడుబుద్ధిచురల్పుకొనును.
 (ఇంచుక యూరకుండి) మనమాస్థలమునకుఁ జేరి రణదిత్రముఁ
 జూచుడము.

(ఇరువురును కొంతదూరమునడచి కూర్చుందురు.)

(తెరలో కలకలము)

దోణి—ధర్మతనయా! అటుచూడుము. ద్రుపదునకును నర్జునునకును
గలసామెంత ఘోరముగ జరుగుచున్నదో!

ధర్మ—(వరికించి) ద్రుపదుని వరాక్రమము వర్ణనాతీతమైయున్నది.
మీరు చెప్పినట్లేదే సామాన్యవరాక్రమవంతుడు కాడు.

దోణి—

ఉ. ఆతడు సర్వలోకముల † నాటి జయించెడువాడైయైన నీ
చేతములోనసందియము † జెందఁబడేమి బలారిపుల? వి
ఖ్యాతకర్ణాక్షిలో మిడుత † యై వడుమాటయై సత్య మీపునుం
జాతువుగాక యాకృషిత † నూనుడు పొందునవధధర్మజా!

ధర్మ—(తేటిపాఱఁజూచి) ఆచార్యా! నీవు చెప్పినమాట నిశ్చయమే.
అదిగో! ద్రుపదుడు విగతరథుడైనాడు. (మరలఁజూచి) మన
యరునుడు రథమునుండి లంఘించి ద్రుపదునినొడిసివట్టి యి
ట్లు చెచ్చుచున్నాడు.

(బంధింపఁబడిన ద్రుపదునితో నర్జునుడు ప్రవేశించును)

అర్జు—(ద్రుపదుని గురుని ముందుబెట్టి) ఆచార్యా! ఇదిగో; గురుదక్షి
ణ సమర్పించుకొనుచున్నాను.

దోణి—(ద్రుపదునిఁజూచి వరిజఃసముగా) ఓహో! వీరవరు ?
రాక్ష్యశ్వర్యభోగసంభూతాహంకారముచేత బాల్యమైతిని
మఱచి నిండుసభయందు నన్ను నిరాదరణమొనర్చిన ద్రుపద
మహారాజలాయేమి?

త. గీ. బలరాక్రమవిక్రమ † వంతులై; య

శేషసైన్యవరివృతులై † చెలఁగుచుండి

వట్టువడిరె పాంచాల భూ + పాలవదులు
 వింతగాఁదోచుచున్నది. + స్వాంతమునకు.

తే. గీ. స్థానబలిమిచేతస్వమహా + స్థానమందు
 మమ్ముచెగఁడుటకుఁ గారణం + బైనభూరి
 రాజ్యవైభవభోగమ + ర్వారగర్వ
 మిప్పుడఁదగియుండెనుగా! మ + హీతలేశ!

ఇప్పుడయినను నీదు)వదమహారాజులు మమ్ము గురించిరా? (ఇంచుక
 కోపముతో)

శా. ఓరీపార్వత! భూమినాయకులు లే + రో ధాత్రినిత్యంబు న
 త్కారుణ్యంబున భూమిదేవతతనిగ + కాపాడిరక్షింపరో
 పారంపర్యపుష్కరివారలను నం + భావించి పూజింపరో
 యేరైనా నినుటోలే చుప్పమతులై + యిరిసిందిందిరే?

ధర్మ—(దు)పదునిజాది)

తే. గీ. తనకుఁగల్గినసంపద + తనదుహితులు
 బంధుజనులుననుభవించ + వలయు నట్లు
 గాక యెరులకు నీకుండ + గర్వమూను
 వానిభాగ్యంబు కాల్పనా + వనుమతిక.

దో)ణ—(దు)పదునిజాది) ఓరీ! దు)వదా! మనమిరువురమును
 మాతండ్రి యాశ్రమమున వృద్ధిపొందలేదా? ఒకక్షణమైన న
 దక్షాయకుండ స్నేహముతో మనము మెలగలేదా? అగ్నివే
 శ్యునియొద్ద మనము విద్యలనేర్వలేదా? అట్టి దినములలో
 “నేను రాజ్యభారమువహించియుండు కాలమున మన్నికటమున
 కీవురావలయు” నని నీవు వలికి యుండలేదా? (ఇంచుకయూ
 రకుండి) నేను వదించిన వాక్యములలో నేమైన నసత్యమున్నఁ

జెప్పుము. నీయవినయబుద్ధియు, నీగర్వమును విడితనుడ్యెనే
గాని నీవు నన్ను బరాభవించినందువలన నాకుఁ గొఱతయేమి
కల్గినది. దుష్టచిత్తుఁడవగునీవు విశ్వమును నామాన్వ్యుడైన యా
కృపతరాశేంద్రుగర్భమున గరళము ఊరజలరాళిని బుట్టిన
చందంబునఁ బుట్టితివి. నీవుమాకానర్పిన కరాభవమున కిప్పుడు
నీవు మాచేతఁ జిక్కినందుకు నిన్నేమిచేసినను చేయఁగలము.
యమ్మిడ్లువారెవ్వరు? కాని నీతండ్రి నాతండ్రికిఁ జరమహితుం
డగుటం జేసి క్షమించి విడుచుచుంటిని. (అర్జునుని జూచి) అర్జునా!
ఈతనిని బంధవిముక్తునిఁ జేయుము?

అర్జు—(అట్లు జేయును)

ద్రోణ—దు! కదా! ఇఁకఁ బురంబునకరిగి బుద్ధిగలిగి వర్తింపుము.

దృవ.—(తనలో) ఈభూసురుండు నన్నెంతగాఁ బరాభవించినాఁడు.
నురానురుల క జేయుఁడవగునన్ను విజయుఁ డవలీల గల్పినాఁడు.
కానిమ్ము; ఇప్పుడు నేను చింతించినందువలనఁ బ్రయోజనములే
దు. తవంజానర్పి ద్రోణునివధింపఁజాలిన పుత్రుని, అర్జునునకు
భార్యగాఁ దగినపుత్రికను గాంచెదఁగాక (నిష్క్రమించును)

ద్రోణ—(అర్జునునిజూచి)

ఉ. ఛాతుఁడవన్ననీవె కడు * సాహసవృత్తిని బూని ధీజన
స్తోతుఁడు వాయునందనుఁడు * సొంపుగఁ దోడగుచేర నాజితా
ధాత్రీవిభుండుపార్వతుని * దాకి జయంబువహించి దేవతల్
స్తోత్రీముసేయఁ బెట్టితివి * శూరుని వానిని నాదుసన్నిధి.

నీవలన నాపరాభవము పోయినది. (ధర్మరాజాదులనుజూచి) ఇంక మన
ము పురముఁ జేరుదము రండు.

(అండఱును నిష్క్రమింతురు)

రంగము:—[హిడింజానురునివనము.—భీమరక్షితులై ధర్మార్జున
సకులసహదేవులు-కుంతియు నిద్రించుదుందురు.]

భీము—(తనలో విదురునినుద్దేశించి) ఆహా! విదురా! నీసెంతటివరము
ధార్మికుడవు! నీవు కొరవులయొద్దనున్నను నిరంతరముమాత్రే
యమునే కోరుచుందువుకదా!

తే. గీ. నీదుసత్కృప చేతను † గాదె లక్క

యింట నగ్నిలోఁ బడకుండ † నిట్లు జేరఁ

గల్గినార మీవనభూమిఁ † గాక యున్నఁ

బ్రదికియుందుమె మేము ధ † రారలమున.

నిన్నుఁ బ్రాణదాతవని వలకవచ్చును. ఖనికునిచేత వార్త జంతుకపో
యినను, నాతఁడు చిలము త్రవ్వకపోయినను, మేము బ్రదికియుందు
మా! (దుర్యోధను నుద్దేశించి) ఓరీ! కులపాంసనా! దుర్యోధనా! ఇట్టి
దోహబుద్ధి నీకేలబనించినది! మమ్మే జంతుడలఁచియేకదా, నీతండ్రి
తో మంతనములాడి, వారణాసిఃబంపి, లాక్షగృహమునిర్మించి దాని
కన్నీబెట్టించితివి! ధర్మవర్తనులను నిరంతరము భగవంతుఁడు రక్షింతు
కయుండునా? (నిద్రించుచున్న ధర్మజాదులనుజూచి) ఆహా ! వీరంద
ఱును నెడలుదెలియక నిద్రించుచున్నారు.

మ. చతురంభోధికరీతమైన ధరణీ † చక్రింబునంగల్లు భూ

వతులెల్లా నిరతంబుకొల్పఁగను సా † భాగ్యంబునంబాలిన్ నీ

క్షీతిపాలోత్తముడైన ధర్మజుడ వా † సింబాసి ఘోరాటవిన్

క్షీతిపైఁబడెను దీనికేమనుచు నేఁ † జింతింతుఁజిత్తంబునన్.

(అర్జునునిజూచి)

చ. సమీరమునందు శత్రువుల † కౌర్యమడంచెడియత్తవేత్తయుగా

సమహితసద్గుణుండు; మధు † నూదనుబావమణింది, యిట్లు సా

శ్వాములనువీడి నేలవయి + నక్కట మేనుకుశేర్య; భారతీ
రమణుని వ్రాతదాటగఁడ + రంజగునే యలనెట్టివారికిఁ.

ఎండకన్నును-వానకన్నును నెఱుంగని నుకు మారకరీరులగు మాదీత
నయులెట్లు నిద్రించుచుండిరో!

తే. గీ. కుంతిభోజనిగారము + కూతురీమె

వాసుదేవునిమేనత్త + పాండువత్ని

సౌధములయందుదీపించు + చాన, యకట

కటికీనేలను నిద్రించె + గాలగతిని.

మేనిట్టికష్టములకుఁ బొల్పడుదుమనియెన్నఁడును నెఱుంగఁజెలిమికదా!
(కృష్ణునిద్దేశించి) కృష్ణా! నీమేనత్తకుమారు లీరీతినుండఁగా నీపూరకొ
నుట ధర్మమా! (ఇంచుకయూరకుండి) ఆహా! వీరందఱును సంతో
ర్లనిద్రావస్థనున్నారు. నాకు మిక్కిలి దాహమగుచున్నది. నిద్రలేచిన
పిదప వీరికిఁగూడ దాహముగావలసివచ్చును. ఈసమీపమున సరో
వరమున్న జేమో చూచి దాహముఁదీర్చుకొని వీరికిఁగూడచెచ్చి యుం
చెదఁగాక—(నిష్క్రమించును)

(తెరలో)

సాదరీ! హిడింబీ! నేడు మనవనమున కెవ్వరో నరులు వచ్చినారు, వారిం
జంపి తెచ్చి నాకాహారముగ వండిపెట్టుము?

భీము—(ప్రవేశించి) ఇప్పుడేవియో భయంకరాచ్ఛాటములు వినవచ్చి
నవి. ఇయ్యది రాక్షససంచార మగువనము కాఁబోలు! (ప్రవేశి
ంచి) వీరింకను నిద్రించుచునేయున్నారు.

హిడిం—(ప్రవేశించి) ఓరీ! దుష్టమానిసులారా! నేడు మిమ్ముఁజూచుట
నాకుఁ గనుల వండువుగనున్నది. (నిద్రించుచున్న వారిమీఁదకు
బోఁబోయి భీమునిఁజూచి యాగును.)

భీము—(తనలో) ఇదియొకరాక్షసి. దీనివికృతాకార మెట్టివారికైనను భయముపుట్టించును. (వ్ర)కాశముగా) దుష్టన క్తంచరి! నీరూప మానకును, భయంకరారావములకును నిక్కడ భీతిల్లువారెవ్వరునులేరు. నీకుఁ బ్రాణములపై వాశకలదేని యావలకుఁ బోము.

హిడిం—(భీమునిజూచి-తనలో) భరిరా! ఈతనిదివ్యమంగళరూపము! మానవులలో నిట్టినుందర దేహులుందురా! మాయన్న వంపున వీరినిఁ జంపుటకు వచ్చితినిగాని యిప్పుడిందులకుఁ జిత్తము న మ్మోతంపక యున్నది. నాచిత్త మీ మహాపురుషునియందుఁ జిక్కినది. ఇతఁ నేను నావికృతరూపమును విడిచి దివ్యనుందరినై యరుదెంచి యీపురుషాగ్రగణ్యునితో నాయభీష్టముఁ దెలిపి కృతార్థుడయ్యెదనుగాక! (నిష్క్రమించును.)

భీము—(తనలో) ఈదైత్యాంగన నావాక్యములకు భయంబంది యరిగెను కాఁబోలు. ఏమైనను నేను జాగరూకుడనై యుండవలయును.

హిడిం—(నుందరిమై వ్ర)వ్రశించును.)

భీము—(చూచి-తనలో) ఈయర్థనిశితం దిట్లు వచ్చిన యీకాంత యెవ్వరోకదా! ఈమెశరీర కాంతులు వనమంతయుఁ బ్రకాశింపఁ జేయుచున్నవి. ఇదియొక దైత్యమాయగా నుండనోవు.

హిడిం—(భీమునిజూచి) మహాపురుషా! నమస్కారములు. నీవెవ్వరవో నే నెఱుంగను, అర్తనై నీసన్నిధి కరుదెంచితిని. కరుణించి నాయభీష్టముఁ దీర్పుము.

భీము—(తనలో) ఈమె యభీష్ట మేమియుండును. (వ్ర)కాశముగా)

తే. గీ. ఎవ్వతెవునీవు నుంటిరా + నేల? సర్క

రాతి? సమయంబునందు న + రణ్యమునకు

నన్నుఁ బ్రార్థించఁగానేల నాతి! నీయ
భీష్మమెట్టిది తెలుపుమి నీ నెడువాడ.

నీకెవ్వరివలననైనను హనిసంభవించలేదుకదా? అట్లయినచో కరణాగ
తతాగ్రా విరుదాక్షితుడగు భీముడైనవడు.

హిడిం—(తనలో) ఈతనివాక్యములవలన నితనిపేరు భీముడని తెలి
యచున్నది. ఓహూ! వీరుపాండవులు కాఁజాలు! (ప్రకాశము
గా) నాయభీష్మముఁ దెలుపుమనినందులకు మహాసంతోషము.
నుండరా కారా! ముందుగ మీరెవ్వరో యెఱుంగవచ్చునా ?

భీము—మేము పాండురాజునందనులము. (ధర్మరాజాదులజూపుచు)
అతఁడు నాకగ్రాజుడగుధర్మరాజు — అతఁడు నాతిమ్ముడగును
డు. వారిరువురను నకులసహదేవులు, ఆయమ మాతల్లియగు
కుంతి.

హిడిం—మహాపురుషా! ఇయ్యది హిడింబానురునివనము. నేనాతని
చెల్లెలను. నన్ను హిడింబియందురు. మీరందఱును నివ్వనమునఁ
బ్రేక్షించిన జాడఁ గనిపెట్టి మాయన్నమిమ్ము వధించిరమ్మని
పంపగావచ్చితిని. కాని, నీనుండరరూపముఁ జూచినంతనే చిత్త
ము మాటిపోయినది, ఇతఁ నన్నుఁ జేవట్టి రక్షింపుము?

భీము—(తనలో) ఇట్టిభువనమోహిని రాక్షసులయందుండునా?

హిడిం—వీరాగ్రేసరా! ఆలోచించుచుంటివేమి? ఆలస్యమునకు నైకు
జాల. నాయభీష్మము దీర్చితివేని, నావలన మీర నేకసహాయ
ములనందఁగలరు.

భీము—మాంసాశనివగు నీవలన మాకేమి సాయముండును ?

హిడిం—మాయన్నకుఁజిక్కకుండ మిమ్ము రక్షించెద. అతఁడు వచ్చె
నేని మిమ్ములఁ జంపును.

భీము—మీయన్న సంగతి తెప్పి నన్ను భయపెట్టఁ జూచుచుంటివా?

తే, గీ, అష్టదిక్పతులంగూడి † యమరవిభుఁడు

వచ్చుగాకనునాతోడ † భండనంబు

సలుకు; నినుమంతభయమంద † కాన! వినుమి

దైత్యనాథుని అలమున్ను † దలఁపనేల.

ఇదియేకదా నీవుచేయ నెంచిన సహాయము! నేను నీయన్నకు భీతిఁబొం

దువాఁడనుగానని యెఱుంగుము.

హిడిం—నీరపురుషా! అవి వేకమున అలికితిని, అగ్రహింపవలదు. ఈ

మించి నాయభీష్టముఁదీర్చుము—

భీము—నీవు దైత్యాంగనపు. నేనుమానవుఁడను. నీకును, నాకును సం

బంధమెట్లుకుదురును. ఇంక నీకునికిమాలినవ్రోశంప విడిచి

సత్వరముగఁబోయి మీయన్నను బంపుము. వానిం దునుమాడి

యరణ్యమున రాక్షసభయము లేకుండఁ జేయుదును.

హిడిం—నీవు నాయగ్రజుని వధించినను సమ్మతించును. నేను దైత్యాం

గననని నీవు సంశయింపఁబనిలేదు. నేను కామయాపిణిని. భేదరీ

విద్యావ్రోభావమున నెప్పుడేయావము గావలసిన నవ్వకు దా

నింబొందెదను.

భీము—(తనలో) ఈకాంత తనకు వాపైనున్నవలపుచే నగ్రజుని వధ

కుఁగూడ సమ్మతించుచున్నది.

హిడిం—వాయునందనా! అన్నము పెట్టవచ్చినవప్పు డెవరైన నిరాకరిం

తురా? మూర్ఖమధ్యమున ధనముదొరికిన నెవరైనఁ గాలఁజిమ్ము

దురా? నిన్ను గామించినచ్చిన నన్ను రక్షింపకుండుట ధర్మ

మా! రక్షింపుము—

(పాదములపైఁ జడును)

(తెరలో)

ఏమహిడింటి! ఆ మానవాభముల వధించి తీసికొనిరమ్మని నీకు వచింపఁగా, నేఁజెప్పినమాటలుమఱచి, యాపురుషునితో నేమో సరసములాడుచున్నావా? కానిమ్ము; ఇదిగోవచ్చుచున్నాను. హిడిం—భయమునటించుచు) వీరాగ్రేసరా! కోపమేర్పి నాయన్న యిట్లువచ్చుచున్నాఁడు—రక్షింపుము.

భీము—అబలా! భయమందవలదు. నీయన్నను నిమేషములోఁ జంపి వచ్చెదను. ఆతఁ డిక్కడకువచ్చునేని మావారికి నిద్రాభంగ మగును. కావున నీవు వీరిని జాగ్రత్తగాఁ గాపాడుచుండుము. నీయన్నను మర్యాదఁజేసినచ్చెదను.

(నిష్క్రమించును.)

ధర్మ—(అదరిగడిలేచి) ఇప్పుడేదయో భయంకరధ్వనివినవచ్చినదే. (వ్రక్కఁజూచి) నాతల్లియు సోదరులును నిద్రొచుచునేయున్నవారు. అక్కటా! నాతమ్ములీ నేలపై నెట్లు కయనిందిగో- పరులకెన్నఁడును నవకారమొనర్పి యెఱుంగనివీరు; వరాంగనల నాశించియెఱుంగని వీరు; కలనైన నభివ్యమాది యెఱుంగని వీరు; విధికృతముననిట్టి స్థితినుండిరికదా! (తల్లినింజూచి)అమ్మా! నీవు మారండియున్నప్పు డెట్టిసౌఖ్యముల నందియుంటివోకాని, మామూలమున నెవ్వడును శ్రవణమున నేయనుభవించుచుంటివి. తల్లీ! నీకడుపుచలవచేత మేమందఱమును దుర్యోధన నిర్మితలాఠాగ్రహిణి జ్వాలలఁబడి దగ్ధులముగాకుండ బ్రదికితిమి, (వ్రక్కఁజూచి) తమ్ముడా! భీమన్నా! ఏమటలకవు? (ఇటు నటుజూచి) తమ్ముడా! నీవెచ్చట కరిగితివి? మాతోఁగవ్వములందలేక నీదారినిపుచూచుకొంటివా?

హిడిం—జేనా ! మీసాదరుఁ డీప్రాంతముననున్న హిండింజానురునిఁ
జంపనరిగినాఁడు. ఇప్పుడే రాగలఁడు. అతఁ డరుదెంచువలెను.
మిమ్మారక్షించుభారము నాపైఁ బెట్టినాఁడు.

ధర్మ—తమ్ముడా ! నీకిదేమిసాహసము! మాలో నెవ్వరినైన సహాయ
ముఁగొనకుండ నుంటిగ నేగితివేల ?

(కుంతియు, నర్జునాదులును మేల్కొంతురు.)

కుంతి—(ధర్మరాజునుజూచి) కుమారా ! ఇదియంతయు రాక్షసులు
సంచరించు మహారణ్యము కాబోలు ! మనభీముడేడి ?

ధర్మ—హిడింజానామకదనుజునివధింపఁ బోయినాఁడట.

కుంతి—అక్కటా ! ఇదియేమి సాహసము. కుమారులారా ! నాచి
త్రమాన భయముకలుగుచున్నది.

ధర్మ—అమ్మా! నీవు భీమునిఁగూర్చిభయమొదవలదు. (అర్జునునిజూచి)
అర్జునా ! నీవు బాణపాణివై భీముఁడరిగిన ప్రదేశమెఱిగి యత
నికిసహాయమునర్పము?

అర్జు—ఇదే బోలుచున్నాను—(నిష్క్రమించును.)

కుంతి—(హిడింబినిజూచి) ఇంతి ! నీవెవ్వరవు ? ఇయ్యరణ్యమున కేల
వచ్చితివి ? మమ్ముఁజంపుటకువచ్చిన దైత్యకామినివి కావుకదా ?

హిడిం—తల్లీ ! నీవుతలందినట్లు జేను దైత్యవనితనే ఇప్పుడు నీనంద
నుఁడు నాయగ్గిజనే చంపుటకరిగినాఁడు. తొలుత మాయగ్గి
జనివంపున మిమ్ముఁజంపుటకే వచ్చితినిగాని, మీభీమసేనుని
జూచి చంచలితస్వాంతనైతిని. అతఁడే నాకిత నాధుఁడును, దైవ
మునైయున్నాఁడు.

(తెరలో)

అన్నయ్యా ! భీమసేనా ! తెల్లవారవచ్చుచున్నది. ఇతఁ వానిం
దెగటార్చుము.

ధర్మ—మనయర్జునుడు భీముని గలిసికొనినాడు. తమ్ముడు ముఖముగా వచ్చుగాక?

కుంతి—(హిడింబినిజూచి) డైత్యాంగవా! మేము వరులము. నీవు సరహంతివి. అట్టిచో నిన్నుఁగైకొనుటకు నాతనూజునిది త్రమిల్లు నమ్మించును. నీవీయానవదలుము. ఇంతవఱకును మమ్ము రక్షించినందులకు నీయెడల మేము సర్వదా కృతజ్ఞులమై యుందుము.

హిడిం—(రహస్యముగా) కుంతిమహాదేవి! నీకుఁడెలియని ధర్మమేమున్నది. సుందరులగు పురుషులనుఁజూచినస్త్రీలు మోహమందుట సామాన్యమైనసంగతియే. భీముఁడే నాకుఁబ్రాణేశ్వరుఁడని తలచి నాయగ్రహనిఁగూడ విడిచివచ్చినాను. నీతనయుఁడు నన్ను గ్రహింపఁజేసి, యాతనిచరణసన్నిధిని ప్రాణములు వాయుదును ; ఇదియే నానిశ్చయము.

ధర్మ—(ఎదుటఁజూచి) అడుగో భీముడు విజయలక్ష్మీబాలితుడై యర్జునునితో వచ్చుచున్నాఁడు?

(భీమార్జునులు-వ్ర)వేళింతురు.)

ధర్మ—తమ్ముడా ! వచ్చితివా ?

కుంతి—కుమారా ! ఇంతసాహసము తగునా?

సకు—అన్నయ్యా ! మమ్ము బిలువకుండ నొంటరిగ నేగితివేల ?

భీము—మీకు నిద్రాభంగ మేల కలుగఁ జేయవలయును ? ఇదియుం గాక యారక్కనునివధించుట కింతమంది కావలయునా ?

(హిడింబినిజూచి) ఈమె యాదైత్యుని సోదరియే. దీనింగూడ వధించెదఁగాక ! (మీఁదకుపోవును.)

ధర్మ—(వారింది) తమ్ముడా ! స్త్రీలమీదనా నీవు బలముఁ జూపిం
చెదవు?

తే. గీ. చంకుఁదగివట్టి దైత్యునిఁ ♦ జంపినావు

తరుణిపై కౌర్యమునుజూపఁ ♦ దలఁతువేల

యీమో మనసార నినుఁగోరి ♦ యిట్లువచ్చె

గరుణఁబూనుచు గ్రహించి ♦ కావుమనుజ!

ఈమె దైత్యకాంతయేయగును గాక ! మహాజ్ఞానపంతున్నురాలువలె
నున్నది. తనచిత్తము నీయధీనముఁ జేసి వచ్చిన కాంతను విడనాడుట
ధర్మముకాదు.

హిడిం—(కుంతినిఁ జూచి రహస్యముగా) సమస్తస్త్రీరహస్యముల
నెఱిగిన నీవైనను నీనుతునకు చెలిపి నన్ను గ్రహించినట్లు తే
యుము. లేదేని వాప్రాణము లిచ్చటనే విడిచి ముందుజన్మ
ముననైన నీతనినిఁ బ్రాణేశ్వరునిగాఁ జడసెదను (అందఱునువిను
నట్లు) నన్ను సామాన్యదానవ కామినిగా భావించవలదు, నావ
లన మీశైలి దుర్ఘటకార్యమైనను నెఱవేఱును. మీకు ముందు
వచ్చుసంగతులన్నియుఁ దెలుపుచుందును. మీరిక్కడనుండి
తిన్నగాఁ జూయితి లేని, కాలివఱాత్కుడను మునింద్రునియాశ్ర
మమును జూడఁగలరు. అందొక కాసారము, వసస్మరియు నుం
డును. ఆశ్రమోపరజలములు చాచిన వాకలిదప్పులుండవు. మీర
క్కడనుండి లేని వ్యానుఁడరుదెంచును.

కుంతి—(తనలో) ఈమెమహామహిమిగల దివ్యవనితవలె నున్నది. (భీము
నిఁజూచి) వత్సా! భీమా! నీవీమెను గ్రహింపుము. (హిడింబినిఁ

జాది) నీవు త్తమస్త్రీగుణములు కలిగి మాభీమునకుఁ బ్రియము
సేయుచుండుము.

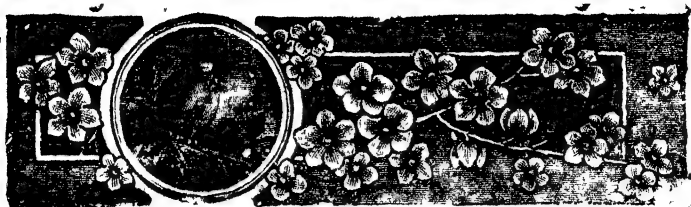
భీము—అమ్మా ! నీయానతి కన్యతా వర్తింపఁజాలను. ఇక్కాంతలో
నందనోదయమగువఱకును నుండుద.

ధర్మ—అట్లేయగుఁగాక! ఈపీడించిచెప్పినట్లు మనము కాలిహోత్రి
ని యాశ్రమమునకుఁ జొప్పుదము. రండు.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఇది వృథామాంకము.

పాండువాజ్ఞాతవానము.

ద్వితీయాంకము.

రంగము:—ఏకచక్రపురము:—బ్రాహ్మణగృహము.

(ప్రవేశము:—భర్త భార్య పుత్రుడు పుత్రిక.)

భర్త—హా దైవమా! నీవు మాయంతము జాడదలచితివి కాబోలు? అదుష్టరక్కనున కాహారంబుగాఁ బోవుటకు నేడు మావంతు వచ్చినది. అనంతచరున కెవ్వరిని నాహారముగా ముపుదును? విధ్యుక్తచక్రకారమున ముత్పరిణేతయై, ధర్మచారిణియు, విషయ వతియు ననువ్రతయు నగు నిక్కుటుంబిని నెక్కరణిఁ గ్రక్క నరక్కనున కాహారంబగుమనియనువుదు! అధికధర్మచక్రవృద్ధిగాఁదగినవరున కర్పింప విధాతృనివలనఁ బడసిన యిక్కుమూరి, నతిబాల, దీనియందుద్భవిల్లు దాహిత్రీలాభంబు దొలంగ నెత్తెఱంగున నారాక్షనున కళనంబగుమని విసర్జింతు! అస్మదీయపిండోదక ప్రదాననిదామండును, వంశవర్ధనండును, చిత్రాణమోక్షణండును నగు నిక్కుమూరు నెఱచిలుతవానిం జూచిచూచి యెప్పగిది నప్పీతికాళి వారందోర్తు! సతీప్రద

నై యిట్టికఠినకర్మ కొడంబడఁజాల. అద్దానపున నేన భక్త్యం
బయ్యెద.

భార్య—ప్రాణేశ్వరా! ఏలమీరీరీరిఁ జింతించెదరు ?

తే. గీ. ఘోరవివదంబురాసిలోఁ ♦ గూలినాము
దానిఁ దరియింప మనకును ♦ దరముకాదు
చింతబొందఁగ నేటికిఁ ♦ జిల్తమందు
ననుర కావరముగ నేన ♦ యరుగుదాన.

మీరు ధైర్యమున నుండుఁడు. వంశవిస్తారకుండగు తనయుఁ డున్నాఁడు.
అదిగో పుత్రిక! ఇక నేమికావలయును?

తే. గీ. భవ్యగుణమూర్తి యైనట్టి ♦ వరునిఁదెచ్చి
కన్నకు వివాహమొనరించి ♦ వన్నెమీఱ
నీనుతునిజాచుచు ♦ నెట్టులెలులొ
కాలమును వెళ్ళిడియుండు ♦ కలుషరహిత.

భర్త—ఎంతకష్టమెంతకష్టము! ఎక్కడును నిన్ను విడిచి యుండనని య
నలుని సరుఖమున జానకీని నిన్నుఁగైకొని యిప్పుడనురవా
తండ్రియుదునా? పుత్రి పుత్రిరత్నంబులఁ జూచుకొనుచు నీ
వుండుము. నేనరిగెద.

భార్య—నాథా! మీరేకవలదు. ప్రాణములు విడిచియైన భార్య భర్త
కు హితము నేయవలయును, ఇదియుంగాక;

తే. గీ. భర్తకింతునుముందు స్వ ♦ ర్గంబు జేరు
సతి జగంబులయందు య ♦ శరణుఁగాంచు
భర్తప్రీతయౌ నక్కంత ♦ బ్రతుకుజనల
చేఁ గడు ససహ్యముగను నీ ♦ ఊపఁజడును.

మఱియు భార్యా మరణించెనేని భర్తకుఁ బునర్దారాపంగ్రహమునకధి
కారముకలదు.

పుత్రీ—జననీజనకులారా! ఏలమీరీరీతిని విచారించుదు? మీరునన్నెంత కాలము పెంచినను నేను మీదాననుఁగాను. నన్నొరులకిచ్చుటకన్న మీప్రాణసంరక్షణార్థమై యనురునివాసం బడవేయుట మిగుల పుణ్యము. ఇక నన్ను బంపుడు.

బ్రాహ్మ—పుత్రీ! నీవేగవలదు.

పుత్రీ—రల్లిదండులారా! మీరెవ్వరును బోవలదు; నన్నుబంపుడు.

బ్రాహ్మ—కన్నకొడుకును నిన్నెట్లు వంపుదును, (భార్యనుగాంచి) రమణీ! నేనరిగెదను. బిడ్డలనుఁ జూచుకొనుచుండుము.

(అంత కుంతి-వ్రజేశించుచు)

కుంతి—(తనలో) పాప మీయింటిలోని వారందఱును నెందులకో నేడు మిగుల దుఃఖించుచున్నారు. (వ్రమిపించి) బ్రాహ్మణోత్తమా! మీరీరీతిని శోకించుచుండుటకుఁ గారణమేమి?

బ్రాహ్మ—అమ్మా! ఏమిచెప్పదును? ఈపురమున కనతిహారమున నున్న యరణ్యమున బకానురుడను నుకదానపుడున్నాడు. ఆదుర్మార్గుఁడు పురమునఁ బ్రవేశించి యిచ్చవచ్చిన లీల మానవులను బంపుచుండఁ బురజనులందఱును భయమంది, వానితో బ్రతిదినమును బురిలోనికివచ్చి వ్రజలను హింసించవలదనియు, నింతటనుండి యనుదినము నిలువరుస నొక్కమానిసిని, రెండెనుబోతులఁ బూనిన కకటంబువై వివిధభక్త్య భోజ్యములతో భోజనమును బంపుచుండుమనియు, నెడఁబడికఁ జేసికొనిరి. వ్రతిదినమునట్లు జరుగుచున్నది. నేడు మాయింటివంతు వచ్చినది. అందుచే దుఃఖించుచుంటిమి.

కుంతి—బ్రాహ్మణదంపతులారా! ఇంక మీరీవిషయమును గూర్చి విచారించవలదు. నాకేపురు తనయులున్నారు. అందొక్కనిచే త్వన కాహారముగఁ బంపెదను.

బాబ్బా—అమ్మా ! ఎంతగాంటు బలికిరివి ! ఇట్టిమహాపాతకమునకు నేను పాల్పడుదానా? అతిథిని, వభ్యాగతుని, శరణాగతుని జంప నెంచుచుండు ధేహరసరకమునఁ బడఁగలడు, కుంతి—ఓయీ! నేనుమాత్రము కుమారుని గోలుపోవుదునని తలంచితివా?

తే. గీ. దైత్యవంశాధమూనిఁ గూల్చుఁ + దశుబలాన్ని
తునిఁగ నెఱిఁగి మదాత్మజుఁ + బనుతుఁగాక
నూర్వరు తనూజులున్న ధ + న్ములకునైనఁ
దమకునిప్పుడుగాని పు + త్రీకుఁడు కలఁడె.

నాయాత్మజునిశక్తి మీరెఱుంగరు. వానిచే నక్షత్రచరుఁడీల్లును. (ఎదుట బాది) నాయనా! భీమా!

(భీముఁడు-వ్రేవేళించును)

భీము—అమ్మా! ఏమిసెలవు?

కుంతి—కుమారా! ఇచట కనతిదూరముననున్న యరణ్యమున బాహురునకు నిలువరుసననుసరించి నేడి బాబ్బాణుని గృహమున నెవరైన నాహారముగఁ బోవలయునట. అందులకై వీరు శోకించుచున్నారు. కావున నీవు రెండనుబోతులు పూన్చిన శకటముపై నాహారముఁ బెట్టుకొని, యాదనుజునికడకరిగి వానిం జంపి వీరిని గాపాడవలయును.

భీము—అమ్మా! ఇంతకన్న సుకృతమేమియున్నది?

శా. ఉల్లాసంబున వీరుమెచ్చగను న + య్యుగ్రాహవక్రీడణో
ముల్లోకంబుల నేచుపాతకుని నే + లోకార్పియేతెంచెదఁ
దల్లి! యన్నము చిండివంటకము మీ + దంభారఁ బెట్టింపుమీ
యల్లంబియ్యెడ నాబకానురవధో + ద్యోగంబునఁ మించెడుఁ.

బ్రాహ్మ—తామలకాళి! ఇంతమాత్రమునకై నీవు తల్లి నడుగవలె
నా? ప్రాణదాతవగునీకుఁ గడుపునిండ నన్న మే పెట్టలేమా?
రమ్ము (చేయిబట్టుకొని తీసికొనిపోవును)

కుంతి—(తనలో) భీమునివలన నాదుష్టబాకానురుఁడు తప్పకకూలును.
(ఇంచుక యూరకుండి) ఆహ! దుష్టులగు కౌరవుల మూలము
నగదా నాకుమారులిట్లు వ్రచ్చిన్న వేగములనుండి మధుకర
వృత్తిని కాలముగడుపుచుండిరి. మీకు శుభదినములు త్వర
లోనే ప్రాప్తియగునని హిడింబిచెప్పి భీమునియందు గన్న ఈమా
రుడగు మహాత్మునిం దీసికొని తననలపునకరిగినది. (ఎదు
టఁజూచి) అరుగో! ధర్మనందనాదులు మధుకరాన్నముఁ దె
చ్చుచున్నారు. (నిష్క్రమించును)

రంఁము.—(బాకానురుని నివాసస్థానము. బాకానురుఁడు వ్రజేశము.)

బాకా—(తనలో) ఈయేకచక్రపురవాసుల యవిధేయత తేముదును.
అనుదినమును బ్రజలను హింసించక, వారుచెప్పిన చొప్పున
నూరకుండుటచే నాయం దింత యశోద్ధవహించినారు. నేఁడేమి
కారణమో, నాహారమింతవఱకును రాలేదు. ఓయేకచక్రపు
రవాసులారా! మీరు నన్ను మఱచిపోయినారు కాబోలు! కా
నిండు. మీపురమెల్ల నిమిషములో భస్మముగావించెద.

(భీముఁడు శకటముతోఁ బ్రవేశించును)

భీము—(తనలో) ఆహారమువచ్చుట యాలస్యమైనదని కాబోలు
దానవుఁడు భయంకరస్వరూపము దాల్చివాఁడు; కానిమ్ము; వీరికిఁ
గాలము సమీపించినది. శల్యకూంఠశోణిత దుర్గంధ కలిత
మైన వీరినివాసముఁ జేరఁజాల. కావున నిక్కడనే నిలిదియుండె
ద. వాఁడే నాకడకు రాఁగలఁడు.

మ. అనుమానంబినుమంతబూనక సము ధ్యమృగ్ధైర్యంబుతో
 డను నీదానపు దాకి డేవతలు నే ధ్యమృగ్ధైర్యంబురాడి యా
 జనహింసావరుఁ గూల్చివైచెడ వెనక ధ్యమృగ్ధైర్యంబులో
 ననువీక్షించుచు నేకచక్రపుర మా ధ్యమృగ్ధైర్యంబులాడగఁ.

బకా—(దూరముననున్న భీమునిఁజూచి తనలో) అదిగో! ఎవ్వఁడో
 యొకమానవుఁ డాహారసమేతముగా శకటమునుదెచ్చి యచ్చ
 ట నిలబెట్టివాఁడు. వీఁడునన్ను సమీపింపఁజేసి? (ప్రకాశముగా
 భీమునిఁజూచుచు) ఓరీ! మర్త్యాధమా! నేడింత జాగ్రత్తయ్యే నేమి?
 ఇట్టియాలస్య మింకొకసారియయ్యెనేని మిమ్ములనందఱ నొక్క
 దినముననే కాలునిబోలి కంఠుదును. అయినను నాకాహార
 ముగానున్న నీపై నాగ్రహించిందువలనఁ బ్రయోజన మేమి
 యున్నది? రమ్ము నాకాశలియగుచున్నది.

భీము—(తనలో) వీనివాక్యములు విననట్లునటించుచు, వాఁడిక్కడకు
 వచ్చులోపుగ నీయాహారమును నేను భుజించుచుండెద. (శకట
 ముపైనున్న యాహారమును భుజించుచుండును)

బకా—(కోపముతో) అరేమూర్ఖా! సత్త్వరముగ రమ్మనిపిలుచుచుం
 డ నావాక్యములు వినిపించుకొనకుండుటయేగాక, నాకైదెచ్చి
 నయాహారమును నీవుభుజించుచుంటివా? అవురా! నీధైర్యము!
 ఇదిగోవచ్చుచున్నాను.

భీము—రమ్ము. రమ్ము నిన్ను నాభుజములసండున నిజికించెద.

బకా—(సమీపించి తనలో) మిగులవాక్పర్యముగ నున్నది. త్రిలోక
 భయంకరుఁడనగునన్ను జూచివీఁడింతయైనఁజలించకయున్న
 వాఁడు, కానిమ్ము. వీని మదమడంచెదగాక! (ప్రకాశముగా)
 ఓరీ! మనుష్యకీటకమా! నాయాహారమును నీవుతినుచుంటివా?
 (తన్నుచున్నాడు)

భీము—(లక్ష్మ్యముసేయక) ఇదిగో తక్కిన యాహారముగూడ భుజించివచ్చుచున్నాను తొందరపడవలదు.

జకా—(తనలో) నావాక్యముల కెవ్వరును నిట్లు ప్రత్యుత్తరమిచ్చిన వారు లేరు. ఏదెవఁడో యించుక చేప గలిగినమానిసివలె నున్నాఁడు. (ప్రకాశముగా) ఓరీ! నరకశువా! పీలుచుంటివేమి?

భీము—

ఈ చాలునుఁ జాలుమూయుమిఁకఁ ♦ జక్కన నీదగునోరు నిష్ఠ వాచాలత నేల చూపెదవు ♦ బాహుబలంబును జాపనెంచుమీ కాలుని లీలనచ్చితిని ♦ గ్రన్నన నిన్ను వధింపనెంచి యో బాలిక! యేకచక్రపుర ♦ వానులు సంతతముఁ నుఖంబుగఁగ.

జకా—

ఈ ఎవ్వఁడనోరి నీవిటుల ♦ హీనవరాక్రమమున్నరీతినిన్ జవ్వకుగాలుద్రోవ్వెదవు ♦ ఛీ! యిటునిట్లుము దేవబృందమే యెవ్వధి నీబకానురుని ♦ నిట్లువిలోచల గూల్తుమంచు వారవిధిభీతచిత్తులయి ♦ యాత్మల భీతిని గాంచరే ఖిలా!

భీము—ఓరీ! కృవ్యాదాధమా!—నీయట్టహాసమున కిచ్చట భయమందు వారు లేరు.

తే. గీ. బలముగలదంచు నెంచి గ ♦ ర్వమును బూని
యేకచక్రపురంబున ♦ నెల్లజనుల
హింసజేయుచునుంటివి ♦ హీనచరిత
దానినడగింప వచ్చితిఁ ♦ దధ్యముగను.

ఓరీ! దురాత్మా! రాజాధిరాజ సామంతరాజులయొద్ద గవ్వములఁగైకొను చాడ్చున, నీవు పాపమనితలఁపక, యేకచక్రపురవానులయొద్దఁ బ్రీతిదీనము నిలువరున నొకమానిసిచొప్పున నాహారము గ్రహించు

చు కండవట్టియుంటివి. నీమడమెల్ల కేడు గ్రక్కించెదను.

జకా—నీయరా! నీ కండకావరము.

క. నరుడవు నీవు లలంకర

నరభోజనుడనగుడేను ధనాకుచునీకు

సరియగునే బోరాడఁగ

దురితాత్మాపొమ్ముపొమ్ము ధమరమ్మునకుఁ.

భీము—ఓరీ! నీవీరములికఁ జాలింపుము. కాలముసమీపించిన జ్వర
వీడితుఁడు సంధిచే నీరీతి నే ప్రేలుచుండును.

జకా—వక్షీంద్రునిముందు ఫణముద్వివృత్యవ్యాళమువలె నీవు నా యె
దుటఁ జేరినాగితివి.

భీము—నీవలెనే ప్రేలి యంతకుమున్ను నాచే హిడింబాసురుఁడు య
మలోకముఁ జేరినాఁడు.

జకా—(కోపముతో) ఏమేమీ! నీవేనా హిడింబుని గూల్చితివి! రమ్ము
నిన్ను వధించి చగదీర్చెద.

భీము—

కవిరాజవిరాజితము.

శరములుహస్తమునందున బూనుచు ధ శౌర్యము జూటకయీ
కరణిని వికృమముండునటంచును ధ గాఢులుప్రేరదవే
సరగుననన్ను నెదుర్చుము భీకర ధ సాహసమేర్పడఁగా
దురితరతా! కనువాడను నీదగు ధ దోర్బలవికృమముఁ.

జకా—

కవిరాజవిరాజితము.

మదినినుమంతయు భీతినిబూనక ధ మమ్మొదిరించెదవే
తిదశులుగూడను నన్నెదిరింపగ ధ ధీరతబాయఁగ, మ

ర్మదమున నీవిటువచ్చితివా నమః రంబును సేయుటకై
మదమడగించెద వానిము కాపెదఁమానవ చూడుమిదే.

(ఇరువురును రణమునకు మొనయుచున్నారు.)

బకా—ఈదెబ్బ గాచుకొనుము.

భీము—(దెబ్బతప్పించుకొని) నీదెబ్బ తప్పించుకొంటిని, నాముష్టిభూత
మును జవిఁజూడుము.

(ఇరువురును గొంతసేపు ముష్టియాధము సేయుదురు.)

భీము—ఓరీ! బకా! ఇఁకనీ వెందులోఁగలవు. (వట్టుకొని నేలఁబడవైచి)

ఉ. మించివరాకృమించితివి యేదినియందున భీతిలేక, హిం
సించితనేకభూసురుల యేయమునంచక యట్టినిన్నిదే
దంచుచునుంటిఁ బిండిగను యేవృకయివృడునమ్ముడంబు న
ర్పించెద నేకచక్రపుర యేవృధ్వనురాళికి దుర్మవాధమా.

(చంపుచున్నాఁడు.)

బకా—హా! (ప్రాణములు విడుచును.)

భీము—ఈదైత్యుఁడు మడసెనాఁడు—నీని కళేబరమును పురజనులు చూ
చుటకై నగరములోనికిఁబుకొనిపోయెదఁగాక.

(అట్లు చేయుచున్నాఁడు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

పాండువాజ్ఞాతవానము

తృతీయాంకము.

రంగము:—(హస్తినాపురము—కౌరవ సభామందిరము ముంగు
విదురుడు వ్రవేశము)

విదు:—(తనలో) ఔరా! నుయోధనా! పాండురాజనందనులన్న నీ
కింజయనూయయేమి? చిన్నతనమునుండియు వారికెగ్గులు సలు
పుచునేయుంటివి, లాహగ్గుహగ్నిజ్వాలలంటి దగ్ధులుగాకుం
డనెట్లో కరమేశ్వరునికృపవలన బ్రదికి, దుష్కదపుత్రికనువివా
హమాడగా, నీజనకుండు మామాటలు విని వారిని రావించి
యర్థరాజ్యముసరి యింద్రప్రస్థపురమానకుఁ జంపెను. వా
రర్థరాజ్యశ్రీనిఁ బొందినప్పటినుండియు, నెట్లయినవారికి హని
సేయఁదలంచుచునే యుంటివి. నీవీచారము వారికి నుభవప్రద
మగుచుండెను. తీర్థయాత్ర కరిగిన యర్జునుఁ డులూచి యను
నాగకన్నియను, మణిపురాధీశుని పుత్రికయగు చిత్రాంగదను
శ్రీకృష్ణుని చెల్లెలగు నుభవప్రసన్నుని వివాహమాడి వారియందు

నందనుల గాంతుట తుభముగాదా? ధర్మనందనునకు మయూః
 జౌసంగిన సభఁ జూచియు, నాతఁడొనర్చిన రాజనూయమహా
 ధ్వర మీక్షించియు, నీవమాయవహించియేకద వారి నెల్లయు
 నఁ బదభ్రష్టులఁ జేయఁదలంచి, యిప్పుడు మహ్మద్వృత్తమను
 నెవంబున వారిని నాచే బిలువఁజందితివి. వృద్ధుఁడును, నంధు,
 డును నగు నీతఁడ్రోగిఁగూడ, నీవిషయమున బుద్ధిలేకపోయెను.
 (ఎదుటఁజూచి) అరుగో! అందఱును ద్యూతరంగమును జేరినా
 రు. ధర్మసంధుఁడగు యుధిష్ఠిరుఁడుగూడ శకుని కైతవద్యూత
 మున కంగీకరించినట్లే యున్నది. (వరికించి) ద్యూతముగూడ
 శ్రాగ్ధరంభమైనట్లేయున్నది. నేనుగూడనేగి యిందెట్టివిధమున
 కలహము సంభవించకుండునట్లు వ్రయిత్నించెడఁగాక!

(నడచుచున్నాఁడు తెరలేచును)

(ధృతరాష్ట్రుఁడు—భీష్మద్రోణులు—దుర్యోధన దుశ్శాసనశకుని కర్ణ
 వికర్ణులు—పాండవులు—పౌనెకింతురు)

విదు—(ధృతరాష్ట్రునిసమీపించి) కౌరవేశ్వరా! ఈజాదమునకు నీ
 వంగీకరించితివి. దీనివలన నేమిమోసమువాటిల్లునో యని సంశ
 యమగుచున్నది.

ధృత—భీష్మద్రోణులును నీవును నుండగా నట్టిది యేలసంభవించును?

శకు—(ధర్మరాజుఁజూచి) ధర్మనందనా! ఆలోచించుచుంటివేమి?
 ఆడుటకుఁగూర్చుంటివిగదా—మరల చిత్తము వెనుకకులాగుచు
 న్నదా యేమి?

ధర్మ—గాంధారరాజా!

ఉ, వచ్చితిమీరునాకటల * వార్తను రమ్మని వంపినంతనే

వచ్చి దురోదరంబునకు * భావములోవల సంశయింతునే

నచ్చనిమాటలేల నర * నాథులలో యమనూతి యెంతయు

స్వచ్ఛయశంబుగాంచి యిటు † సల్పెనటన్నను నవ్వరేజనుల్.

దుర్యో—అట్లయిన నింక నాలస్యమేల?

శకు—తక్కిన సంగతులన్నియు మాదుర్యోధనుఁ డింతకుమున్నే చెప్పియున్నాఁడుకదా? ఇంక నాటఁ బ్రారంభింపుము?

ధర్మ—(పాచికలు పుచ్చుకొనును.)

దుర్యో—ఇదిగో! వందెముగా నవరత్న ఖచితములగు నీవ్రశస్త్రవస్తువులఁ బెట్టినాను.

ధర్మ—(పాచికలువైచి) గెలుపు నాయది.

శకు—తీసికొనుము.

దుర్యో—వందెయొడ్డుము?

ధర్మ—దేవప్రాప్త్యాక్షేత్రములు తప్ప నారాజ్యమంతయు నొడ్డితిని.

శకు—(పాచికలుకలిపి) చూడుము. వందెముమాయదే.

ధర్మ—(తనలో) జాడమున నెన్నఁడును నవజయంబెఱుంగని నాకు నేఁడిట్లయ్యెను.

శకు—ధర్మసందనా! దీర్ఘాలోచనము జేయుచుంటివేమి?

తే. గీ. సకలభాగ్యయుతంబైన † క్షౌత్రలంఘ

అణమునిడి యోడినాఁడవు † పార్థివేంద్ర

యొడ్డుటకునింక నేమైన † నుండెనని

యాడదే యేయుపాయము † నైనఁ గాని.

ధర్మ—(అవేశముతో)

చ. నిజబలశౌర్యమేర్పడఁగ † నీలు మహిష్మతి పట్టణాధిపున

గజవిజితేన, సంగరము † ఖంబునవీరుని తూరసేనుని

సంభాషణ

భుజబలమార్చె మోదమున • భోజనిసర్వతులందె, నట్టిమా
దిజాడు గుణాకరుండు నహ • దేవుడు వందెముగాగనియుడు.
శకు—ఇదిగో—వందెము—(పాదికలుచూచి) ధర్మరాజా! మేమే
గల్పితిమి.

ధర్మ—అట్లనా! కానిమ్ము. ఇదిగో! బర్హరమాళవ దేశవాసులను జ
యించి పుష్కరప్రాంత నివాసదుర్భదులను గల్పిన నకులని
బలముగాఁ జెట్టితిని.

శకు—(పందెమువైచిచూచి) రాజా! ఏమిది 1 నీకొక్క వందెమైన
ను వచ్చుటలేదే!

ధర్మ—(ఆవేశముతో)

మ. ప్రితివింద్యక్షితికాలనాథునకు నో • ర్దర్శనబుజాపించి, సం
తలకార్యాన్వితఁడౌదు నెప్పినపులిం • దక్షిణవతింగల్పి, య
ద్యుతసంగ్గామతలంబునందు భగద • త్తు మన్ననంజేసి, ను
స్థితకీర్తింగొనినట్టి యర్జునుడు ని • ల్ప బందెమై యిచ్చట.

శకు—(వందెముకలిపి) రాజా! నీయందు దైవ ముచుకూలుడై లేడు.

ధర్మ—కానిమ్ము—(ఆవేశముతో)

మ. ప్రకటనూర్తివై విజేహధూమివతి • దర్శనబార్హదోహ్తోభుజా
గ్రీకసత్కూరగదా రణంబున దళా • దక్షిణవతింగల్పెరో
మకమాయంబును శోలి మాగధుజరా • సంధుమదాంధునవికా
వికలైకూలగఁ జేసెనట్టితిజగ • ద్వీపండు భీమండు మా
మకవాక్యంబున నిల్చుగావుతఁ జణం • జైయిందు మోదంబున.

శకు—(పాదికలుకలిపిచూచి) ధర్మరాజా! ద్యుతకలాకుశలుఁడవగు
నీవు నేడిల్లాడుచుంటివేమికి లెక్కకొక్క వందెమైనను నీవు
గల్గుటలేదు.

ధర్మ—(తనలో) ఏమి! ఈయాశ్చర్యము! (అవేశముతో)

తే. గీ. తెలిసియుండియు సకలంబు ధీరులెల్ల
హాసమాడ, దురోదర ధందుజొచ్చి
రాజ్యమునునోడి భుజవరా ధీమధనులగు
దమ్ములనుగూడ నిండు జం దెమ్మునిడిన
నేనె వణముగానివృథు ధినిలిచినాడ.

శకు—ఇది బాగున్నది—(పాచికలుకలిపి) ఈవదెముగూడ మేమే
గల్పితిమి. ధర్మతనూభవా! ఇక్కడకు సమస్తరాజ్యమును ద
మ్ములను నోడి, నీవుగూడ నోటువడితివి. ఇంకనొడ్డుట శేము
న్నది. ఓయేపురకును బియ్యమును పాలించానిగూడ నుడ్డెన
వాడేమి? అట్లానర్పి యీవదెము గల్పితివేని యంతకుము
న్ను నీవోడిన రాజ్యమునంతయు నిచ్చివేసెదము.

ధర్మ—(తనలో) చెడ్డకాపురమునకు ముచ్చేమిటి? (అవేశముతో)
మ. స్థిరకోభా ద్రుగదక్షిణందు) హవవే ధిజన్మముంగాంచిభా
స్వరశౌర్యంబుననూడులోకములగె ధిబాబులపాండుక్షితి
శ్వరపుత్రుల్ వతులై దలంగ నవనిగ ధిస్థిర్తి శేకొన్నను
దరసి లోత్పలనేరీ నుడితి నహ ధివంబు పేరేవంగ.

శకు—(వదెముజూచి) యధిష్ఠిరా! ఈవదెముగూడ మేమే గలి
చితిమి.

దుర్యో—(విదురునిఁగాంచి) విదురా! నీవరిగి మాకు దాసియైన పా
చాలిసటకు సర్వరముగఁ దోడ్పొనిరమ్ము.

విదు—(కోపమున) దుర్యోధనా! వినాశకాలమున వివరితబుద్ధులు పు
ట్టును. కాకున్న ద్రావడియేమి, నీకు దాసియగుటయేమి!
నీకుఁదారతమృజ్ఞాన మించుకయైనలేదే! మాయదురోదరమున

నోడినయంతమాత్రమున పాంచాలరాజనందని నీకు దాని
యయ్యెనుగా—(ఎదుట భీమునిజూపుచు) అదిగో! కల్పాంత
కాలఫలలోచననివిధాన కోపాగ్నిని బ్రజ్వరిల్లఁ జేయుచున్న
భీమునిగంటివా? ఆతనినిచ్చట వారింకఁగలవారెవ్వరు?

చ. కురుకులమందు బుట్టి నృపఁ డి కోట్లునిరంతరముఁ భజింప, వి
స్ఫురితకతానుజండవయి ఁ భూరియశోవిభవాభిలాషివై
వరగెడునీవు నేడిటుల ఁ పాండవవత్సనిఁ బల్కఁజెల్లునే
దురితమటుంచునీమదికిఁ ఁ దోచకయున్నదె ధారుణీశ్వరా.

దుర్యో—విదురా! సీవుతిన్నయింట వాసముల నెన్నఁఁఁడుడవు; నీకు
మాబోషణమంతయు సగమునకుఁ బాలువోసిపెంచినట్లున్నది.
(వ్రక్కజూచి) ఎవఁడురా! అక్కడ!

దుర్యో—నీవుబోయి, యిక్కడఁబరిగిన విషయమంతయుఁ దెలిపి, దా
వది నిటకుఁ దోడ్కొనిరమ్ము.

ప్రాతి—(నిష్క్రమించి—వెంటనే వ్రేలిచి) రాజేంద్రా! నేనరిగి
పాంచాలికి భవదాజ్ఞఁజెలువగా “జూదమున భార్యనోడినవాఁ
డెవ్వఁడనులేడు. అయినను ధర్మనందనుఁడు ముందు తన్నోటు
వడి, నన్నోడనో, లేక నన్నోడి తన్నోటువడెనో, కనుంగొని
రమ్ము” అని చెప్పెను.

దుర్యో—ఓహూ! ఇదియొసందేహము. సరే; సందేహనివారణ
మిక్కడ కాఁగలదు. రమ్మనుము—

ప్రాతి—(నిష్క్రమించుచు)

దుశ్శా—(ఎదుటజూచి)—దుర్యోధనునితో అదిగో! దావది వచ్చి
యిచ్చటకు రావెఱచికావోలు, మారముగా నిలిచియున్నది.

దుర్యో—(దుశ్శాసనునిజూచి)కులటకింతభయమేల! సీవరిగిఁగోడి తెచ్చు?
దుశ్శా—(కొంతవటకరిగి—ఎదుటఁ జూచుచు—దా)వదినుద్దేశించి)

ఏమిది! నన్నుజూచి సిగ్గుపడిదూరముగాఁ బోయెదవేల?

మ. తరుణి! నల్లనియేడ కేగదవు ఖ + ర్తనిన్ను మాకున్ దురో
దరమందోడిరి దాసివైతివికదా + తథ్యంబుగా, నింక నీ
కరణినే భీతినిబొంద నేటికిఁగూరు + త్కృత్యర్త నిశ్చిందగాఁ
బరమామోదముతోడనుండె, నదిగో + వద్యాక్ష! రారమ్మికన్.

(నిష్క్రమించును.)

(తెరలో)

దుశ్శాసనా! నన్ను సమీపించవలదు. నేనేకవత్త్రను. రజస్వలను.

దుశ్శా—(దా)వదిశిరోజములు వట్టుకొని యాడుకొనివచ్చి) ఏకవ
త్త్రవా? ఏవురుకతులలోనున్న నిన్ను విగతవత్త్రునుఁజేసి తెచ్చి
నను పావములేదు.

దా)వ—(దుఃఖముతో) ఓ నభికులారా ! విధిబలవంతముచే ధర్మ
సంభవుఁడు దూయాద్యూతమున నన్నోడిననోడుగాక! ఈదు
రాత్ముడగు దుశ్శాసనుఁడు నన్నీరీతిసిద్ధుకొని వచ్చుటలగునే!
ఇయ్యదిధర్మమే?

భీమ—(ధర్మరాజునుజూచి) అన్నయ్యా! మమ్మునల్వరను జూడము
నందు సీవోడినందుకు విచారము నాకావంతయులేదు, ఏరును
మృమిసేయగలరు? కాని, దా)వదిని జూచుగానిడి యోడి
తివే? ఇప్పుడు నీ బాహువులు ఛేదించినను బావములేదు.

అర్జు—(భీమనిజూచి) అగ్గిజా! జూడమాడువారి కొక్కొక్కసమ
యమున యుక్తాయుక్తవిచారముండదు. అదియుంగాక; ధర్మనం
దనుడు ధర్మము తప్పవాఁడుకాదు.

భీము—(సభ్యులనుజూచి)

త. గీ. సాధ్వీయైన యాదుప్రదరా + జనుతనిట్లు

జరిగివంటు నెనర్చిన + పావరతుని

జట్టిశిక్షించుటదిత్థణ + పోయెనుగును

భీమునకటంచు నెంచుడి + విజ్ఞలార.

(పాంచాలినిజూచి)

కా. ఏలేలొచన! యెంతపాటాడవెగా + నీచూడుచూ నన్నునీ

వేలేబంధముజట్టి యాడ్చినఖలుఁ + విజ్ఞానహీనుఁ రణ

క్షోణిఁ బట్టినధింది సమ్మదము నీ + కుంగూర్చెదఁ గారవ

క్షోణిశాధముఁ డెంతయుఁ మనములోఁ + గుండంగ నివృట్టునఁ.

(దుశ్శాసనునిమీఁదికి పోవోవును)

అర్జు—(వారింది) అన్నయ్యా! వరాక్రమమునకిది సమయముకాదు.

విక—(సభ్యులనుజూచి) సభ్యులారా! కలివ్రతాశిరోహణియగు నీ

ద్రౌపదిని నిడుసభయందెట్లు వరాభిషేచవచ్చువా? అందఱి

కిని వాడువాండుకలరుకదా? ద్రౌపదియడిగిన కృష్ణ కొక

రును బ్రతుక్కుతరమియారేల?

కర్ణ—బాలుడవగు నీకివిషయమేల! కులటయగు నీమెవిషయమున

సంతగా యోచించఁబనిలేదు. అయిన నీధర్మసంజేహము ని

న్నెవరు దీర్చుమనికోరిరి

విక—పెద్దల కెదురువలకవలసి వచ్చినందులకు క్షమించవలయును.

ధర్మసంజేహము దీర్చుట కొకరిచే నాజ్ఞాపించఁబడ నవసరము

లేదు. సభయందేదైన ధర్మసంజేహము కలిగినచో జానిందె

లిసెయిండియఁ జెప్పకపోయినచోఁ బాపమందురు. ఈమెకుల

టయని మీగువదించిరి ఆగుఁగాక! ఇట్టివరాభిషము సేయవ

చువా? ధర్మనందనుడు విధిప్రేరణమున మాయమోదరము నకు గడంగి వారియేపురకును బియ్యమును నీహించాలిని బణముగానిడి యోడినాడు. జూదము, వేట పానము—యెందలగు దుర్వ్యసనంబులయందు జిక్కినప్పుడు దేహాని తెలియక ధర్మసంధులుకూడ నొక్కొక్కసమయమున ధర్మముదప్పి వర్తింతురు. దానింబాటించఁజనిలేదు. ఆ కారణమున బాంచాలి యధర్మవిజితకాని ధర్మవిజితకాదు.

కర్ణ—(ఇంచుక యూరకుండి) పెద్దలకుఁ దెలియని ధర్మములు నీకుఁ దెలియును కాఁబోలు. అనవసరసంభాషణ మాపుము.

దుర్యో—(దుశ్శాసనునిఁజూచి) తమ్ముడా! ద్రావిడదీపాండవుల వస్త్రముల వివృము.

(పాండవులు తమతమ యస్త్రశస్త్రముల సచ్చటఁజెట్టుదురు.)

దుశ్శా—(ద్రావిడని సమీపించి) నీచేలమునువిప్పి యచ్చటఁజెట్టుము? (లాగఁబోవును.)

ద్రావిడ—(తప్పించుకొని పాండవులఁజూచి) ఓహో! పాండవేయులారా! దుష్టచిత్తుడగు దుశ్శాసనుని దుష్కృత్యమును వారించఁడలంపరేల? ఈమూడులోకములయందు మీకరాకృతిమూన కెదురులేదు. ఇట్టిదుర్మదాంధులను శిక్షించక యూరకున్నచోఁబతివ్రేల మూసరక్షణమునకు మార్గముండదు. ఈకులపాంసనుడు సాధ్వీనునినన్నిట్లు పరాభవించుచుండఁగా మీరుచూచి యొర్పునహించుట తగునే? వాయునందనా! నీగదాపాండిత్యము పరకటించుట కిదియేకదావేళ. మహేంద్రకుమారా! నీవు గాండివధారివై రణంబున నిల్పితివేని యెవ్వరెదిరింపఁగలరు? మాద్రేయులారా! కాలవ్యాళముల లీలమెప్పు మిక్తపాణముల నెరలనుండితీయరేల? అక్కటా! ద్రువదక్షమావల్లభునకు వర

మున నగ్నికుండమునఁజన్పించి త్రిలోకవీరుడగు ధృష్టద్యుమ్ను
నకు పోదరినై మిహాబలపరాక్రమవిరాజితలగుమీకు సతి నై
యొక్క నేనీరీతిని నిండుసభయందు జరాభవ మండవలసిన
జేనా? ఆహ! కాలవైవరీత్యము!

ధర్మ—(ద్రా)వదినిజూచి) ఓదు)వదరాజపుత్రీ! విధిచేరణమున మా
యజ్ఞాదమున సర్వముఁగొలుపొయి ధర్మసంధతకుఁ గట్టుబడి
యొంటిని. నీనాథులొక్కసారి కోధమున నమ్ముచెసఁ జూచి
లేసి శత్రు)సంహారమునకు నిమిషచూత్రమైన వట్లదు. కాలక్ర
మమున నీవట్టిచిచూడఁగలవు. వ)స్తుతము నీ దారుణవాక్యము
లచే మాకు రోషముగలిగింది సత్యసంధతకు భంగమొదవించి
వలయు. ఇవ్వుడా ర్తజనశరణ్యుడగు మాధవుడే నీకు రక్షకుఁ
డగుఁగాక.

భీష్మ—(తనలో) ఈతనిధర్మసంధత యెంతయు వినుతించవలయును.

దుశ్శా—(ద్రా)వదివలువ లాగుచున్నాడు.)

ద్రా)వ—(శ్రీ)కృష్ణుని నుద్దేశించి)

మ. వరధర్మవ్రత పాశబద్ధులయి! నా ధి పా)జేశ్వరుల్ నేడు నా

జరిరక్షింపక యూరకుండిరికదా ధిగీరధిపుతుఁడున్

గురుఁడున్ నోరుమెదల్పురైరి యింకనీ ధి కుంజెల్లు నా గావ నీ

చరణాబ్జంబుల నాశ్రయించితిని గృధ్ర! స్థా! యార్తరక్షామణీ.

దుశ్శా—(వలువలాగి) రెండుచీరెలు ధరించితివా యేమి? మరల లా

గుచున్నాడు.)

ద్రా)వ—(శ్రీ)కృష్ణు నుద్దేశించి)

మ. దురితంబుల దలంపకే యకట యీ ధి దుష్టాత్ముడి భంగి నా

జరిభావించఁ గడంగినాడు కరుణా ధి కాలింపవే నీదుసా

దరినాదున్ గద భక్తరక్షణకలా ధి దక్షుండవో నీదు స

చృరణాబ్జంబుల నాశ్రయించితిని గృ + ప్లా! యార్తరథామణే,
దుశ్శా—ఏమిది! చీరమీద జీరగట్టితివే. ఎంతటి జాణపు. ఏకవత్స
నని వలికితివే. (మరలలాగును.)

ద్రాగ—వానుడేమి! పాంచాలరాజపుత్రి మానసంరక్షణమున కిది
యే సమయము. దుర్మదపరివంధి దుర్వారగర్వోద్యోగ మారణ
మున కిదియే సమయము. ద్రాగది మహాసాధ్వియని కీర్తిడిందమ
ను మోగియఁజేయుట కిది సమయము. కృష్ణార్కశీంఘము.

దుశ్శా—(యథావ్రీకారముజేసి) అబ్బ! ఇన్ని వలువలున్న వేయి? నీకడ
నేదియో మంత్రీ ఎన్నట్లున్నదే? వలువలు విక్రయటకు వినుగు
పుట్టుచున్నది.

భీష్ము—(ద్రోణనిజాచి) అచార్య! వానుడేవుని కృపగంటిరా?

ద. ఈవును నేను గల్గి యుట + నేమియొనర్పఁగఁజాలినాముదు
ర్భావుఁడు (ధృతరాష్ట్రునిజాచి) గుడ్డితేడితఁడు + పాపచరితుఁడు
గాకయున్న మీ

దావహమాననుండగుచు + ధర్మజరమ్మని పిల్వఁబంచునే
యీవిధిఁ జూడమాడుటకు + నీరసఁ ద్రొంగెదఁ గాక యిప్పుడే.
(కత్తిమాసిధృతరాష్ట్రునిమీఁదకుపోగోవును.)

విదు—(వారింది) మహాత్మా! కౌరవులకు వినాశకాలము సమీ
పించినది.

ధృత—విదురా! ఈకోలాహలమేమి?

భీము—ఓయీ! గుడ్డితేడా! నీకు గన్నులు లేవుగాని వినుటకుఁజెవు
లు లేవా? పాంచాలి యేడుపు నీవు వినలేదా; ఇంతవయస్సు
వచ్చినది; కానిమ్ము (సభ్యులఁగలయఁజాచి.)

మహానగర.

కురువృద్ధుల్ గాంచుచుండఁ ♦ గుటిలహృదయుడై

గొంతు లేకుండఁగా నుం

దరిఁ బాంచాలక్షమానా ♦ భరినయను నిటుల్

ధైర్యముఁ బూనియాచా

పరిభ్రామించెంగదా యీ ♦ పరమదురితునిఁ

బాహుదర్పముచే భీ

కరలీలన్ జెండి తద్వ ♦ తురుధిరమునునే

గాంతుతోఁ ద్రావించుతుఁ.

ఇదియేనా పృథిజ్ఞ.

దుర్యోధ—పృథిజ్ఞలశేషి! ఎన్నియైనను జేయవచ్చును.

విదు—(ధృతిరాష్ట్రనిజాది) ఇదియంతయు నీమూలమున గలిగెడి.

కురువంశ మడగుకాలము సమీపించినది. నీకుమానుడగు

దుశ్శాసనుడు పాంచాలిని బరాళవింప బలవంతునిగ వలన

లొలిచినాడు.

ద్రాక్ష—పూజ్యులగు నోసభ్యులారా ! పరివ్రతనగు నేనిట్లు నిండు

సభయందఁ బరాళవింపఁబడుచుండ మీరందఱును సహించి

యూరకానుట ధర్మమా? ఒకవేళ ధర్మసంకనుడు మాయజూ

దమున నన్నోమటంజేసి పీరికి దాసినేయగుదుగాక! ఇట్లు పరా

ళవింపవలయునా?

భీష్మ—అహ్లా! ద్రుపదకుమారీ! మేము బ్రదికియుండియుఁ జచ్చిన

వారిచందనమున నుంటిమి. కాని, నీవస్త్రాభరణము కుసుతు

లనాశనవృక్షమునకు బీజమగును.

భీము—పితామహ! నీవాశ్రయమిచ్చుచుగాక!

కర్ణ—(నవ్వుచు ద్రావడినిజూచి) ద్రావడీ ! ఉమ్మడిగొడ్డువిధమున నవమర్థులగు వతులతో నేమి కాపుగము జేసెదవు? సమర్థుడై నవాని నింకొకనిచ్చిగైకొనుము.

దుర్యో—(ద్రావడికి తొడం జూపించును.)

భీము—(కోపముతో) ఓరీ ! దుర్యోధనా ! ఈవలివ్రేలను నీయూరు ప్రిదేశమునఁ గూర్చుండుమని నైగ జేసెదవుగా?

మ. అతిగర్వోద్ధతిఁ గల్గుచుూసికొనికా • మాయత్తదిత్తంబునకా
సతిసం బార్వతభూమినాధతనయున్ • సాధ్వీమణిం గాంచి యా
గతిఁజేసెన్నయొనర్పినట్టి కుమతిం • గౌరవ్యరాజేంద్రు ధ
గ్నతరోరుంబొనరింతు భీకరగడక • సంగ్రామరంగంబునకా.

(మీఁదకుపోవోపును)

భీము—వత్సా ! కాంతంపుము.

అర్జు—అన్నయ్యా ! వరాక్రమప్రకటనమున కిదిసమయము కాదు.

ధృత—(త. బో) ఇప్పుడు సేనమిచేయుదును ? (ప్రకాశముగా) కు
మారా! సుయోధనా! ఎంతటిదుష్టుడవైతివిరా ! సాధ్వీనిట్లు
వరాధిపింతువా? ఇంకనీమండగము జాలింపుము. (ద్రావడిని
జూచి) అహ్లా! ద్రావడీ ! దుర్మతులగు నారణ్యలోనర్పిన
దుచ్చైతనిమన్నించి నీకెట్టివరములు కావలయునో కోరు
కొనుము?

ద్రావ—దేవా! నాకు వరము ప్రసాదించ నిచ్చయిం దెనేని ధర్మరా
జును దాస్యమునుండి విముక్తు జేయుము.

ధృత—అట్లే యగుఁగాక! మఱియొకవరముగోరుము?

ద్రావ—అతనితమ్ములు సలుపురు తమతమ యస్త్రశస్త్రములతోదా
స్యవిముక్తులు గావలయును.

ధృత—ఈవరముగూడ నిచ్చితిని. మఱియొకవర మడుగుము.

ద్రాప—జేనా! ఓత్తియ కాంతకింతవఱకే యధికారము.

ధృత—అమ్మా! నీసౌఖ్యమున కెంతయు మెచ్చితిని. ధర్మనందనుఁ
డివృద్ధోడిన రాజ్యకీల సర్వము నిచ్చితి—(ధర్మరాజునుజూచి)
యుధిష్ఠిరా! నాకుమారులు మీయొడల జేసిన యెగులను పై
రించి యింద్రగ్రీవపురమున కరిగి నుభయుగా నీరాజ్యముఁ
జాలింపుము.

ధర్మ—మహావ్రాతము.

దుర్యో—(కరుణతో రహస్యముగా) నూనూ! మనము వడినకట్ట
ము తుదకీట్లయినది; కానిమ్ము. ఈసారి మరల జూదమున కా
హ్వనించి, యందోడినవారు వంద్రాంతేండ్లు వనవాసమును
నుక్కయేడ్జ్ఞాతవాసమును చేయునట్లుక పథముఁ జేసికొనిపీరినో
డింతమురండు.

(తనయనుచరులతో నిష్క్రమించును)

భీము—(ధర్మరాజునుజూచి) అన్నయ్యా! ఈయంధుఁడు రాజ్యమిచ్చు
టయు నీవుగొనుటయునా?

మ, దురితాత్ముండగు సాధుఁడట్లనగ సంతోషంబునుంజొంగుచునో
బరిభావంబు దలంపకే యకట యూ + పంజెల్లునేశ్వరము
దరుణీదివ్యకటాక్షులబ్ధమగునీ + ఛాత్రీతలంబీవును
బరిపాలింపఁదలంతువే మిగుల ద + ర్పంబుండగా నగ్రజా!

అర్జు—అన్నయ్యా! ఇవృద్ధి విచారణమొందుకు! పాంచాలిమూలమున
వచ్చినదని తలంపనేల? పెదతండ్రిగారు కరుణించినదని తలంప
రాదా?

ధర్మ—(ధృతరాష్ట్రునిజూచి) తండ్రి! మేము బోయి వచ్చెదము.

(అందఱునిష్క్రమింతురు.)

పాండవాజాత వాసము.

చరిత్రము
పాండవము

క తు థాంక ము.

రంగము:—[ఇంద్ర]లోకమున మందిరములో అర్చననుడు-భ్రాతృవేళము.]

అర్జు—(తనలో) విచిత్రచిత్రి నిర్మిత సాధంబులును, మణిగణవిరాజిత
గనామంబులును, రత్నదీప్తిధగద్ధగాయమాన రాజమందిరము
యను, అభేద్యపరిఘాప్రాకార ద్వారకవాట చమత్కారహ
ర్మ్యంబులును, నానాధూపదీపవిరాజితదేవాలయంబులును,
కుసుమఫలభరితతరుచిచాయారామంబులును, కలహంసకారం
దవచక్రివాకచకోర కైరవపుండరీక కోకనదవిరాజితఫలిలా
సారంబులగుకాసారంబులును, వివిధ విచిత్రశుకపీకశారికామ
యూర కోలాహలంబులును, మదనూతంగపంక్తియు, మహా
రాజ్యలక్ష్మీసంప్రాప్తకారణంబులగు తురంగంబులును, హేమ
స్యండనంబులును, భిండివాలవరిఘపట్టిన ప్రాసఖిద్గతోమరా
ద్యాయుధపాణులైన వీరభటవర్గమును, దేవవేళ్యాబృండమును
గలిగి చింతామణికామధేనుకల్పవృక్ష విభాసిరంజను నీయమ
రలోకమున నెన్నాళ్ళుండినను నుండవలయుననియే కోరికయుం
డును. కాని కామ్యకవనంబున ద్రావదీనమేతులయిన నానా
దరులెల్లుడిరో, నేనింకనురా లేదని యెంత చింతించుచుండిరో

వాపోదరు లరణ్యమున గవ్వకుడు చుండగా నిత నే నీయమరలో
కమాన నుఖములనందుచుఁ దడపు సేయుటకుఁ జిత్తమంగీకరింప
కయున్నది. మహేంద్రుఁడు నాకొప్పుడనుజ్ఞయిచ్చునో?

(ఊర్వశివ) వేళించును)

ఊర్వ—(తనలో) పాండవమధ్యముండయిన యర్జునుండి యమరలోక
మునకువచ్చి యీమందిరమున విడిసియున్నవాడని వింటిని.
అభవనమోహనవిగ్రహుని సందర్శించి కృతార్థులరాలనయ్యెద
నుగాక—(అర్జునునిసమీపించి) భరతకులదీపా ! ధనంజయ!
నీకుజయమగుగాక!

అర్జ—(చూచి-తనలో) ఓహో! ఈ మెదేవవేళ్యయగు నూర్వశి, ఈ
సమయంబున నియ్యెడకేల యరుదెంచెనో!

ఊర్వ—(తనలో) ఈతఁడు నన్నుజూచి యేదియో యాలోచించుచు
న్నాఁడు. ఓహో! విన్నవానికంటె నీతనిసౌందర్యము రెండింత
లధికముగనున్నది.

సీ. సంపూర్ణపూర్ణిమా * చంద్రబింబమని వ
ర్ణింపఁగాఁదగువీని * నెమ్మొగంబు
వరిపుల్ల సరసిజ * వ్రసవంబులనుచు భా
వింకఁగాఁదగువీని * వీక్షణములు
నవ్యమృణాలకాం * డంబులవినుతంకఁ
దగువీని దృఢభుజా * తల్లజములు
చిత్తసంభవుహేమ * సింహసంబవి
వినుతంకఁగాఁదగు * వీనియారము

తే. గీ. నలువలొలుదొల్త నాసత్య * బలధిదాత్య
జామల సృజించి మోదంబు * నంది మతీయ

దనవిజప్తోధిమెలయ నీ ♦ తనివృజింపఁ

జనును గాకున్న గలదె యీ ♦ చక్కఁదనము.

(వృకాశముగా) అర్జునా ! ఆలోచించుచుంటివేమి ?

అర్జు—నన్నుఁ గృతార్థునిజేయఁ దలచినదైన నీకు నమస్కరించు
చున్నాను.

ఉ—(తనలో) ఈతఁడెట్లువలగుచుండెనో? (వృకాశముగా) అర్జునా!

తే. గీ. వంశువెన్నలమదికిని ♦ విందుముదము

గొలుపుచుండె; మందమలచూ ♦ నిలము పీవ

సాగె; నట్టిచో నొకఁడవే ♦ సాధమందు

బవ్వలింపఁగఁడలఁచితే ♦ పార్థ ! యిపుడు.

ఇట్టిశరదాగ్రీయందు—అహా ! ఒక్కఁడవా యుండుట!

అర్జు—అమ్మా ! ఒక్కఁడనుండిన నేమి?

ఉ—ఇట్టివేళయందు జత్తము నీవెట్లు వదిలవలచుకొంటివి ? (అకసమునంకజూచుచు) అటుచూడుము చంద్రుడు తన సంపూర్ణ కళలను నెట్లువృసరింపఁజేయుచున్నాఁడో! పాణిములకు ఈ యిగా మాగుతుండెట్లు పీచుచున్నాఁడో! ఇట్టిసమయమునందే కదా యనంగుడు విరహిణులపై దాడివెడలుచు, నీవంటివాఁ డిట్టిసమయమున శరదించునదృశవదనయగు నెక్కపూబోడినిఁ జేర్చుకొని వానిగర్వము నడంపవలదా?

అర్జు—జననీ ! కుమారునియొద్ద తల్లి యిట్టివాక్యములనాడవచ్చునా ?

ఉ—ఇదియేమి ! అర్జునా ! నన్ను జననీయని వలుకుచుంటి ?

అర్జు—నీవు మావంశపుయూలపురుషుడైన పురూరవునకుఁబ్రియురాలై యుంటివి.

ఉ—ఇదియూ ! ఎవ్వటికాలపు సంగతియో జ్ఞప్తికిదెచ్చుకొంటివి.

చాలు చాలు ! వారవిలాసినికి వాస్త్రులతో అనిలేదు. అర్జునా!
వలుమాటలేల ?

తే. ౧. అర్జునా! నిన్నుఁగూర్చి నే ♦ నదృశముగ
వినినయివృటినుండియు ♦ ఘనసరోజ
బాణనిశితాస్త్రతరిచేత ♦ బాధనంది
నేడు నినుఁ జేరితినినుమ్మ ♦ చూడవేలె

అర్జు—హరిహరీ ! ఎంతమాట బలికితిని—

చ. జనవివిసివు వల్కిన వ ♦ చచ్చును మీరఁగరాదుగాని, కూ
డనివనియెట్లు సేయుదు; హా ♦ తంటును బూసక నన్ను బోవు నా
మనము బరీక్ష సేయనిటు ♦ మానిని! వల్కెదవంచునెంతఁ గా
వునఁగృహఁబూనినీయదుఁగు ♦ పుత్రుని నన్ను ననుగ్రహింపుమా!
అమ్మా! నీవు నాచిత్తమును బరీక్షింపనవసరములేదు. నాచిత్తమెవ్వ
రును నధర్మవధమునఁ జనదు—

ఉర్వ—అర్జునా ! నాయంతటనేను నిన్నుఁ గోరివచ్చితిని.

ఉ. స్వర్గమునందునాకుఁ బ్రీతి ♦ వచ్చెడి దివ్యవిలాసవిభ్రమా
నర్గళమూర్తియైన కుటి ♦ లాలక గల్గెదా కాన; నాడు సం
సర్గమునొందుమా రతిర ♦ సజ్జడవై, యింక నేనెవ్వరు సం
సర్గము గోరివచ్చితిని ♦ సర్వముగావించు మింద్రీనందనా.

అర్జు—హరి హరీ ! అమ్మా ! ఇట్టివలుకులఁ బలికి నాహృదయమును
గలంపకుము. నాచిత్తముట్టి దుష్కార్యమునకు నమ్మకంపదు.

ఉర్వ—పార్థా! నీవిట్లువలుక ధర్మముగాదు.

తే. ౧. మదనుడదముఁడై నాపైనఁ ♦ బదునుకరవి
తానమయంగసాగ. న ♦ ద్దానికోర్వఁ
జాలక కృపజాపెదవంచు ♦ సమ్మదమునఁ
జేరితిని నన్ను; రక్షింపు ♦ శీఘ్రగతిని.

(సమీపించును.)

అర్జు—(మారముగాచని) ఆహా ! ఇది బాగున్నది. జీవవేళ్యవగు నీవే
డ ! మానవలోకవానుడనగునేనేడ ! ఇదియింకాక; నీవు నా
తల్లిని. నన్నిట్టి యధర్మోద్యోగమునఁ బ్రవేశపెట్టవలదు.
మారముగనుండుము.

ఉర్వ—అవురా ! అర్జునా ! నీమెంతకఠినహృదయుడవు. మనసార
నినుఁగోరి యరుదెంచిన సారిసాక్షి యభీష్టముఁ దీర్పక యిట్లు
వలుకుట వ్యాయమా ? ప్రాణదానముకన్న మఱియొక పుణ్య
మున్నదా ? (సమీపించి) పాండవమధ్యమా ! మన్మథబాణా
గ్ని కోర్వఁజాలను. రక్షింపుము—(ముట్టుకొనఁబోవును.)

అర్జు—తల్లీ! అట్టిప్రళంభవిడువుము. మఱియెట్టి కార్యమునందు నియో
గించినను నేనుచేయుటకు సంసిద్ధుడనని యెఱుఁగుము—

ఉర్వ—(కోపముతో) ఛీ! నీవు పురుషుడవా? నాయభీష్టముఁదీర్పక
సంతాపవార్ధినిముంచిన నీవు పండుడవగుదువుగాక—

(నిష్క్రమించును.)

అర్జు—(తనలో) అక్కటా! ఈమె యిట్లు శాపమిచ్చినది ! ఏమిసేయు
దును.

(ఇంద్రుఁడు-వచ్చివేళించును.)

ఇంద్ర—వత్సా ! నీవును నూర్వశియు సంభాషించుచుండుట నేను
రహస్యముగ డాగి వింటిని. నీచిత్తశుద్ధికి నేనెంతయు సంతో
షించితిని. ఉర్వశియిచ్చిన శాపమునుగూర్చి నీవు విచారించ
వలదు. అయ్యది నీకు ముం దజ్ఞాతవాసమున నుపకరించును—
రమ్ము—

(ఇరువురును నిష్క్రమింతురు.)

రంగము:—(ద్వైతవసము:—పాండవుల యాశ్రిమము:—చౌవేళము.

ద్రౌపది—ధౌమ్యుడు.)

ద్రౌపది—భూనుకోత్తమా! మేమెన్నటికైన నీయిడుములఁబాసి నుఖం పడగలమా?

ధౌమ్యు:—సాధ్వీమణి! మొన్న వానుదేవుఁడభిమన్యాదికుమారవర్గముతో నుభద్రుని ద్వారకకు దీసికొనిపోవుటకు వచ్చినప్పుడు నీతో “అజ్ఞాతవాసానంతరమున. ధార్మరాష్ట్రులను నీపతులు వధించు నప్పుడు రక్తప్రవాహములఁగాంచి యానందింతు” నని పలికిన వాక్యములు మఱచిపోయితివా?

ద్రౌపది—అజ్ఞాతవాసానంతరమునైనను ధర్మనందనుఁడు రణమున కనుమరింపవలయునుగదా? సమరమునఁగాని కార్యము చక్కఁ జడదు.

ధౌమ్యు:—అవును; ఆమాటనిశ్చయమే. మనకు మించిదినములుసమీపించుచున్నవి. భీమునిచేఁగావించఁబడిన కిమ్మిరవధయు కిరాత వేషమున హరుఁడు పార్థునకుఁ బాతువతాస్త్ర మొసంగుటయు, అర్జునుఁడంద్రోణీకమునకరిగిని వాతకవచులఁగూల్పుటయు సాగంధికార్థమై యరిగిన భీమునకు హనుమంతుఁడు బ్రసన్నుఁడైమీకును శౌరవులకును జరుగనున్న సంగ్రామమున నర్జునుని రథముపైనిలిచి సమస్తము జూచుచుండుచునని చెప్పుటయు, వాయునందనుఁడు జటాసురుని విధించుటయు నిందులకు సాక్ష్యము లిచ్చుచున్నవి.

ద్రౌపది—అరణ్యముననున్నను సుయోధనుఁడు మా శిస్తునేయుటకే తలంచుచుండునుగదా?

ధౌమ్యు:—అయ్యో! ఎవరు చేసిన పాపము వారే యనుభవించుదురు.

ద్రావిడ—(అకసమువంకజూచి) పోదెక్కినది, వేటకరిగిన పక్షు లింక ను రాలేదు.

ధాన్యు—నేనరిగి వారిజాడ వరసినచ్చుదఁగాక (నిష్క్రమించును.)
(సైంధవుఁడు—ప్రవేశము.)

సైంధ—(తనలో) ఆశ్రమమున కాండవులు లేరు. ద్రావిడ యొంటరి గ నే యున్నది. (ద్రావిడినిజూచి)

తే. గీ. ఇట్టి లోకైకనుందరి † యెందులేదు
పార్వతీమానాధుల † వఃఫలంబె
యిట్లు జనియించునంచును † నెంచవలదె
కాండవులభాగ్యమునఁగాదె † వత్నియయ్యె.

(సమీపించును.)

ద్రావిడ—(సైంధవునిజూచి) అన్నా! సింధురాజా! ఎవ్వడువచ్చిదితివి?
ఇటుఁ గూర్చుండుము?

సైంధ—అన్నా! దుస్సలకుఁ గుకలమేగదా? హస్తినాపురమునకుఁ
బోవుచువచ్చుచుంటివా? వృద్ధులగు గాంధారిధృతరాష్ట్రులు
సేమముగనున్నవారె? ఇప్పుడు నీవెచ్చటికరుగుచుంటివి?

సైంధ—అందఱికినిసేమము. నేను సాల్యకన్యాస్వయంవరార్థమైయరు
గఁడలఁచి సేనలతో బయలుదేరితిని. కాని నాచిత్తమిక్కడకు
వచ్చినదిదన నాయుద్యోగమునుండి మరలినది.

ద్రావిడ—అందులకుఁ గారణము.

సైంధ—ఏమున్నది? బంధుకోటిలోనివానపు కదాయని నిన్నుజూచి
బోవుటకువచ్చితిని. నిన్ను జూడగనే నాధైర్యస్థైర్యములు చెడి
నవి. చెప్పినచో నాయందుఁ దక్కుక కరుణింతువను నమ్మకము
మాత్రము నాకున్నది.

ను, స్వరుఁడుగుండయి వేడితూపులదరిం ♦ పక్ష దచ్చితాస్త్రాశ్రాశ్రా
 ధృరకాధింకఁగ నన్ను నెంతయు ధృతి ♦ శ్రీహీనచిత్తుండనై
 కరుణావర్షము దప్పకుండగుఱియం ♦ గా జేతువీవంచు నీ
 సరసంజేరితి నాదరింపఁదగు నో ♦ శాతోదరి నుందరి!

ను. అనుమానింపక వల్కుచుంటినినుమా ♦ యబ్జాశ్రవత్యాశ్రీ! కా
 ననమందీవిధినుంటచేత నిను నా ♦ న్వాల్పబుట్టలేనైతి నే
 మనుదుక వేరొక దుర్విచారము ద్వదీ ♦ యాత్మకవిసర్జించి నా
 వెనువెంటఁ జనుచెమ్ము దుస్సలవలె ♦ వీక్షింతువేయేటికిఁ.

దుర్లయులు దరిదుర్లు నైన పాండవులతో నీయరణ్యమున నిడుమల
 జడుచుండుట నీసౌందర్యమున కెంతయు గళంకముగనున్నది.

తే. గీ. జూదమున నిన్ను గోల్పోయి ♦ మోదమలర

వరుడు నీకట్టుపుట్టమొ ♦ ల్వంగఁజూచి

నైచినట్టిపాండవులపై ♦ జలజగంధి

ప్రేమనిట్లుచూపెదవేల ♦ తేలవగుచు.

నీవతులకంటె నవివేకులెందునులేరు. ఒకసారి జూదమున నోడిపోయిరి
 కదా! మరల యుధిష్ఠిరుఁడు రెండవసారి యాడుటకేల సమ్మతించెను?
 తొలుతమీరోడినవ్వుడు నీవిషయమై నేనంతశ్రమనొందితి నోదైవమున
 కేయెఱుక. మాటలసందర్భమున జెప్పచుంటినిగాని మఱియొకటికాదు.
 దుగ్యోధనాదులను రహస్యముగఁబిలిచి చీవాట్లుబెట్టి ధృతరాష్ట్రాని
 తోఁగూడ జెప్పితిని. అతఁడునామాట దీసివేయఁజాలక మీరాజ్యము
 మీకిచ్చెను. నావాక్యములననుసరించియే వరము లనునెవముగల్పించి
 నాఁడు. ఇట్టిశ్రమయంతయు నేనెందులకుఁజడినాఁడనోనీవేగ్రహింపుము.
 నాయథిపాయము వెల్లడించుటకు దగినసమయము నేటికి దొరకినది.

తే. గీ. అదిగొనైనయ్యంబు నారథం + అదిగొ యెక్కు
మా! మదినిసంశయంబును + మాని; నీవె
సింధురాజ్యపాలనముఁజే + నెడవుగాక
సకలసౌఖ్యంబులందుచు + జలజనయన.

లెమ్ము; త్వరగఁజూపుదము.

చా'క—(తనలో) ఈదురాత్మునకుఁబుండుపుట్టినది. (భగవంతునిద్వేకిం
చి) హా! వరమేశ్వరా! అరణ్యములయందున్నను మాకు గవ్వ
ములనేగూర్చుచుంటివా? అక్కటా! సైంధవుఁ డిట్లుడిక్కడ
కేలవచ్చెను? ఈతఁడువట్టి యవిసీతుఁడు. నావతు లాకృతిముము
నలేరు. ధామ్యుఁడుగూడ వారిసరయనేగను. (వకాశముగా)
అన్నా! సింధురాజా! కొరవభగినియగు దుస్సలకు నీవు భర్త
వగుటఁజేసి నాకు సోదరుఁడవు. అట్టిచో నన్నుఁ గామింక
ధర్మమా ?

సైంధ—కామిసీమణీ! కాముకులకు యుక్తాయుక్త విచారణముండదు.

చ. దవళినిసార్పవచ్చు; యిమి + దండనసైవగవచ్చు; గాలమృ
త్యువును జయింపవచ్చు; గను + దోయిరమేకునిఁ జూడవచ్చు; ఘో
రవిషమును గోలవచ్చు; జల + రాశులసేదఁగవచ్చు; గాని హృ
ద్యవధునపుష్పకశ్రుముల + దాడికినిల్తురె యెట్టివారలు.

చా'న—అన్నా ! నీకు సకల ధర్మములును దెలిసియుండియు నేకా
రణముచేతనో యిట్టియజ్ఞానాబ్ధిలోఁబడితివి. నీకుఁవరమేశ్వరుఁ
డు మంచిబుద్ధి బ్రసాదించుగాక! ఇతఁనట్టికోరికవిడిచి పాండవు
లరుదెంచువఱకును నుండి వారఁచే బూజితుండవై యరుగుము.

సైంధ—(తనలో) ఓహోహా! ఈమెకడుబాగుసేయుచున్నది. పాండవు
లరుదెంచినచో నాయుద్యమమునకు సంతరాయముగలిగించు

టయేగాక యేమిహానికలుగునో! వారురాకమునుపే యీమీను
దోడ్కొనిపోవలయును. (భృ)కాకముగా) వల్లనాధరీ ! నీచే
బూజతుడనైతిని. ఇది చాలును.

మ. అతివా! పాండవులిచ్చుపూజలివియే! లా నాకునీపూజయే
యతిసంతోషముగూర్చువావయినఁ బు ధి మ్మన్త్రిండుకోపంబునన్
శతనారాచములేయగా దొడఁగనీ ధి త్తంబులోబీరిబూ
ని తగన్ వానికరాగ్నిపార్వుటకీకన్ ధి లేలమ్ముజాగేటికిన్.
కాలహరణమునకు నాచిత్తముపైవదు.

ద్రా)వ—నీకుమంచిబుద్ధికలుగుటకై నేను శాంతముగాఁబలికితిని. నా
వాక్యములాలించక మితిమీఱిపేలుచుంటివి. పాండునందనదు
ర్వారకోపాగ్నికి కలభమువై పోవుటకే నీకిట్టిబుద్ధిపుట్టినది. చిత్త
మును మరలించుకొనవేని మరణముఘోషము.

సైంధ—పాండవులవలన నాకు భయము కలుగునని నీవు సంశయించు
చుంటివా? అట్టిసంశయ మవసరములేదు.

తే. గీ. నీదుభర్తలశౌర్యంబు ధి జూడమందె
తేటలెల్లంబుగామాకుఁ ధి దెలియవచ్చె
వలువవివృమటంచును ధి బరునిపాలు
నిన్నునర్చుటఁగాంచమే ధి నీరజాక్షి.

ద్రా)వ—టరీ! దుర్మరీ! నీకు వినాకకాలము సమీపించినది, పాండవు
లువచ్చువఱకును నీవిచ్చటనుండుము. నీబలము తెలియును.

సైంధ—పాంచాలీ ! నావాక్యములువిని నీయంతట నీవు నాకు శ్రీమ
యైసంగకుండ వచ్చెదవేమో యని యంతవఱకును నైచితిని.
ఇంకనిన్ను బలాత్కారముగనైనఁ గైకొనకతప్పదు.

ద్రా)వ—టరీ! నీచుఁడా! నన్ను బలాత్కారముగఁగొనిపోయెదవుగా?
ఎంతసాహసము ! నీకాయువునిండినది. (తనలో) అక్కటా

ననివ్వజేయిచేయుదును? నావతులలో నొక్కడైన రాకుండ
నే? సమయమునకు ధౌమ్యుడైనలేకుండను, హా కృష్ణా! న
న్నీదురాత్ముని బారినుండి రక్షింపుము.

సైంధ—ఛలీ! నామాటజేయి వృత్తులై రమిచ్చెదవు? (సమీపించును)

ద్రౌప—ఛీ! దూరముగనుండుము.

సైంధ—ఇతఁ బ్రయోజనములేదు—ఇదిగోచూడుము—(బలాత్కారముగ నెత్తుకొనును)

ద్రౌ—ఓరీ! కులపాంసనా! (పాండవుల నుద్దేశించి) పాండవేయు
లారా! ఈసైంధవుడు నన్ను బలాత్కారముగఁ గొనిపోవు
చున్నాఁడు. వేగమువచ్చిరక్షింపుడు—(సైంధవునిఁజూచి) ఓరీ!
నన్నుఁ దోడ్కొని యెక్కడికీగదవో యరుగుము—వీడికుక్క
నకేగినను నావతులు నిన్నుక్కడఁగింతురు.

సైంధ—(ద్రౌపదితోనిష్క్రమించును)

ధౌమ్య—(వృషేశించి) ఎంతసాహసమెంతసాహసము! (పాండవులను
ద్వేషించి) పాండునందనులారా! ఆశ్రమములో నెవ్వరు లేకుం
డఁజూచి సైంధవుడు బలాత్కారముగా ద్రౌపదిని రథముపైఁ
బెట్టుకొనిపోవుచున్నాఁడు. సర్వరముగవచ్చి రక్షింపుడు?

పాండవులు—వృషేశము.

ధర్మ—ఎక్కడనో శ్రీకృష్ణురైనవాడము విసవచ్చుచున్నచే!

ధౌమ్య—(తొందరగా) పాండునందనులారా! ఆసల్యముచేసినచోఁ
బ్రయోజనములేదు, సైంధవుడు ద్రౌపదిని బలాత్కార
ముగఁగొనిపోవుచున్నాఁడు.

భీము—(కోపముతో) ఓరీ! సైంధవా! గుహాయందు నిద్రించు సిం
గమును మెల్కొలుపుచుండమున మాకాగ్రహము కలిగించితి

వికదా? (ధర్మరాజుంజూచి) అన్నయ్యా! ధర్మతనూభవా!

నీమూలమున సన్నియిక్కట్టుకలుగుచున్నవోచూచుచుంటివా?

సీ. నీమూలమునఁగాదె ♦ నిండుకొల్వననతి

కట్టుపుట్టములొల్వఁ ♦ గాంచినాము

నీమూలమునఁగాదె ♦ నిజరాజ్యరమవీడి

వనములందువసింప ♦ వచ్చినాము

నీమూలమునఁగాదె ♦ నిన్న నేమృతివందు

కొరవక్షీతినాథుఁ ♦ గాచినాము

నీమూలమునఁగాదె ♦ భీమాహవకీడ

కోపాటింకకయిట్లు ♦ లుండినాము

తే. గీ. నేడు నీమూలమునఁగాదె ♦ నెలఁతనట్లు

సైంధవుఁడు జట్టగాఁగల్గె ♦ సాహసమున

ధర్మమోధర్మమోయన్న ♦ గర్జమిట్లు

జరుగుచున్నది యేమందు ♦ శమనతనయ.

అర్జు—అన్నయ్యా! కృష్ణులమీవిషయవిచారణమెందుకు? మనమా

సైంధవునిఁగూర్చి విచారితము రమ్మ—

(పాండవులు నిష్క్రమింతురు.)

భామ్య—(ఎదుటఁజూచి) ఇక భయములేదు. పాండవులు సింధువతి

సైన్యమును గలిసికొనినారు (వరికించి) అరుగో! అరునుఁడు

వన్నిద్దఱు సావీరకుమారులను వధించినంతటనే సైంధవుఁడు

రథము దిగి వరుగెత్తుచున్నాఁడు. (వరికించి) అదిగో! పాంచా

ధర్మరాజుకడకు వచ్చి నిలిచినది—(మరలఁజూచి) పాంచాలి

సహితుడై ధర్మరాజిట్లువచ్చుచున్నాఁడు.

(ధర్మరాజు దావ్యుని-బ్రాహ్మణము)

దావ్యుని—నాథా ! ఆదురాత్మునిఁ జంపకుండఁ బ్రాణములతోఁ బట్టి
తెచ్చుని వచించితిరేల?

ధర్మ—చ, సమరమునందుగాల్కొలదిఁ జక్కగఁ బాతెడువానిపైఁబరా
కృమమునుజూడఁగాఁదగునఁ జామముచేసిటుచేసినట్టియా
విమతునిబట్టి యియ్యెడకుఁ జేడ్కలరారఁగఁదెచ్చి జ్ఞానకం
బమరెడుభంగి; నేదొపరిఁ జూచునపుకితునిధించుటావుగుఁ.

దావ్యుని—ఈకాంతమే యింతవఱకుఁ దెచ్చినది. అజ్ఞాతవాసానంతర
మున నైనను మీకు రణములేప్పుడు. ఈసైంధవుని మీరిప్పుడు
వధించితిరేని యప్పుడు వీనినిగుఱించి వ్రేయింతుముండదు.

ధర్మ—(ఎదుటఁజూచి) అరుగో ! బంధితుడైన సైంధవునితోఁదమ్ము
లు వచ్చుచున్నారు.

(భీముడు సైంధవునిఁ దన్ను చూచుచు—అర్జునాదులతోఁ బ్రవేశించును)

భీము—ఓరీ! దుర్మనాంధా! పాండవులయెదుటఁబడి నీవెటలేగఁగలవు?

(తన్నును)

తే. గీ. కూర! నీకామమునుదీర్పుఁ జొనఁగసాద్వి
దుగ్రదనుతయెకావలసెనా? ఁ తోచలేదె
సావమనుమాట యొక్కంతఁ జావమొదవు
నీముఖంబునుజూచినఁ జీచహృదయ.

(మరల తన్నును)

సైంధ—(తనలో) అబ్బా! వీనితన్నులకు లోపలయెముకలు పొడియ
గుచున్నవి.

ధర్మ—తమ్ముడా! ఇంక వీనితన్నుట యాపుము. చచ్చిపోవునేమో !

అర్జు—(సైంధవునిఁజూచి)

తే. గీ. నీచమృగజాతియందు జ ధన్యుఁడేయఁ
దలఁచి యామాటమొడిచి వి ధన్యునిన్ను
మానవునిజేసెనంచును ధన్యుడిదలంతు
గాకయున్న సీతీబుద్ధి ధన్యుఁగుటెట్లు.

భీము—(ధర్మజునిదగ్గిఁ జీస్తుకొనిపోవును)

ధర్మ—ఓరీ! నరకశువా !

చ. వరసతులెల్లఁ దల్లులని ధన్యమునందలపోతమాని యీ
వరమవతివోతామఁటి న ధన్యగుణాకర జేరి యిట్లు సో
దరియని యెననెంచక మ ధన్యునఁగోరుదువే దురాత్మ! నీ
చరితమునింద్యమైచనదె ధన్యులెల్లరు దిట్టిపోయరే.

(అర్జునునిజూచి) అర్జునా ! వీనికేమిశిక్షవిధించెదవు ?

అర్జు—వీనికి దండన జాగ్రత్తయే చేయవలయును.

ధర్మ—మరణదండనమనియే జాగ్రత్తచెప్పుచున్నది.

నైంధ—(తనలో) అక్కటా ! వీరునన్ను జంపినేయుదురుకాబోలు.
ఇట్టివనికి నేనేలపూనితిని. వరమేక్వరా ! ఇట్టివను లెప్పుడును
చేయను. రక్షింపుము.

అర్జు—చేజిక్కిన వీనినిజంపుట ధర్మముకాదు. శాశ్వతముగ జ్ఞాపక
ముందుశిక్ష యేదయినఁ జేయుట మంచిది.

సహ—అట్లయిన వీనితలగొఱిగి వంచశిఖలుచి విడుచుట మంచిది.

ధర్మ—సహదేవునివాక్యములు బాగుగనున్నవి. (భీమునిజూచి)తమ్ము
డా ! ఈనరకశువునకట్లుచేయుము?

భీము—(నైంధవునిబట్టుకొని మట్లుచేయును)

ధర్మ—ఓరీ! నైంధవా ! కొరవభగిని యగు దుస్సలను, వృద్ధులగు
గాంధారి ధృతరాష్ట్రులను జూచి నేడను నిన్ను విడిచితిని. ఇంక

నన్నును నిట్టియ కార్యములు నేయక బుద్ధికలిగియుండుము
పొమ్ము.

నైంధ—(తనలో) పాణములతో విడిచిరి. అదియే చాలును. కాని
తన మొనర్చి శివుని మెప్పించి రణమున వీరినోర్చెదఁగాక.

(నిష్క్రమించును)

దా)వ—నైంధవునకు మీరు చేసినశిక్షమూల్యమయిన కౌరవులకు
తొలుతఁ జేసియుంటిరేని మనకీవనవాసశ్లక్షము లేకపోయెడిది
కదా ?

భీము—నిశ్చయమే.

నకు—అట్లూరకొనుటచేత నేవారుమనలనశక్తులుగాఁదలఁచుచున్నారు.

భీము—అన్నయ్యా! ఇప్పుడయిన హస్తినాపురమునకు సమరప్రయా
ణమాచరింపుము.

ధర్మ—తమ్ముడా ! సమయభంగమునకు నాచిత్తము సమ్మతించదు.
శుభోదయకాలమువఱకును విచియుండుట శ్రేయము, (ధా
మ్యునిజూచి) మహాత్మా ! మావనవాసమింక నెప్పటితోఁబూ
ర్తియగును?

ధామ్య—ఇకనొక మాసముమాత్రమేయున్నది.

ధర్మ—అట్లయిన నావిషయమునుగూర్చి యిప్పటినుండియుఁ బ్రయ
త్నింపవలయునుగదా ?

ఉ. ఎచ్చటికేగువారమింక ♦ నేగతిడాగడువార మక్కటా
యిచ్చవలాక్షి వెంటఁగొని ♦ యేపురికైనను జేరఁబాండవుల
వచ్చిరటంచునచ్చటఁద ♦ లంచెరయేని, జనాభియెంతయుఁ
వచ్చునుగాదె యాశ పథ ♦ భంగమింకేమియొనర్తుఁ జెప్పఁడి.

(తెరలో)

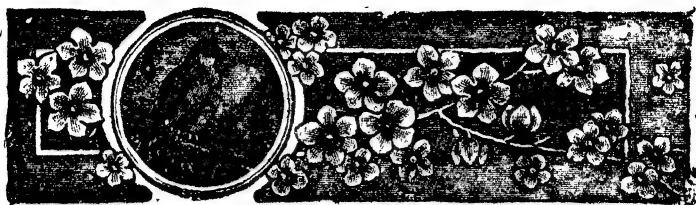
ధర్మనందనా! అజ్ఞాతమునుగూర్చి మీరు శంకింపవలదు, విర
టుపురము మీకు సర్వవిధంబుల వీలుగనుండును. ధర్మదేవ
తావరప్రభావమున మీరం దజ్ఞాతము గడవవచ్చును.

ధామ్యు—వింటివా ! అంబరవాణిపలుకులు ఇంక మీరు వ్రచ్చెన్న వే
షముల విరటుపురమున కరుగుప్రయత్నముననుండుడు.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు)

ఇది చతుర్థాంకము.

పాండవాజ్ఞాతవాసము.

ఓం చమాంకము.

రంగము:—[వీరటునినగరము—పాకశాలసమీపమున వలలుండను

పేరుననున్న భీముడు-ప్రవేశము]

భీము:—(తనలో) అహ! కాలచక్రమెట్లుతిరుగునో చెప్పజాలముకదా?
సమస్తసామంత నృపాలురును, చరణవంశీరుహములకు
దానులై సేవింప, సప్తద్వీపసముద్రముద్రీరమహివలయము
నిరంకుశముగఁ బరిపాలింపఁజాలిన మాయగ్రిజఁడజ్ఞాతవాసదీ
క్షార్థము ప్రచ్ఛన్నవేషమునఁ గంతుండనుపేర బుర్రాణములఁ
జెప్పుచు మీదమునకై జూదమాడుచు నీకంకునిసేవించుచుం
డెనుకదా! ఈశ్వరుని ప్రసన్నునిగాఁ జేసికొని, పాశుపతాస్త్ర
ముఁగాంచి పాకశాలనుని యర్థాసనమునఁగూర్చుండి, కాలకే
యాదిదానపుల నిర్జించి, బృందారకులకానందముగొలిపిన పా
ర్థుడు విబుధలోకవారవిలాసిసీమణియగు నూర్వశియిచ్చిన
శాపకారణమునఁ జేడితనముదాల్చి, బాహుపులదీర్ఘత్వమున
కు, గుణాణింబులకుఁ గంచుకంటును, శంఖవలయంబులనుమా
టువేసికొని రాజకన్యలకు నృత్యగీతంబులఁ జెప్పుచుండెనుక
దా! నకులుండశ్వశిక్షకుడై దామగ్నింధియనుపేర నుత్పచుం

దాను. సహదేవుడు గోష్ఠములకధిష్ఠాతయై తంఱిపాలుడయ్యె.
 హవ్యవేదియందు జన్మించి, దుక్రివదునకుఁ గూతురై మాకు
 జన్మియైన పాంచాలి నైరంధ్రినేషమున మాలినియనుచేర విర
 టువత్నింగొలుచుచుండెను. ఇతఁవావిషయమునుగూర్చి నేనేమ
 నిచింతింతును ? జకాసురుని వధించి యేకచక్రపురవాసుల
 కానందము గలిగించితిని. జననమాదిగ బలపరాక్రమవంతుడ
 నై విలసిల్లుచున్న నేను పౌరుషమువిడిచి వంటలవాడనైతిని.
 (దైవమునుద్దేశించి) వరమేశ్వరా ! నీగుణము లనంతములు.

మ. ధనికుఁజేదగ, జేదనుఁ ధనికుఁగా ♦ ధర్మైక్యసంపేద్యుడు
 ర్జనుగా, దుర్జను ధర్మతత్పరునిగా ♦ రాజ్యలగాఁజేయుచు
 ఘనుఁడౌ గారడివానిచందమున, లో ♦ కంజేలుచున్నావు నీ
 మనమెవ్వారుగనంగళక్తులు నుధ ♦ రాంభోధిచండోదయా.
 (ఇంచుకయూరకుండి) మామాటకేమికాని, మాతల్లినిదలంచు
 కొనినప్పుడెల్ల దుఃఖముకలుగకమానదు (తల్లినుద్దేశించి)హా !
 జననీ ! కుంటి !

సీ. కుంతిభోజనిముద్దు ♦ కొమరివైవాసిగా
 నచ్చోటమిగులసా ♦ ఖ్యంబుగాంచి
 వరమధర్మాత్ముడై ♦ వరిధవిల్లినయట్టి
 పాండుభూమిశ్వరు ♦ పాణిఁబట్టి
 మహనీయమణిమయ ♦ మందిరంబులయందు
 బరిచారికాతతి ♦ భక్తిమీర
 ననిశంబుసేవింప ♦ నతులితభాగ్యభో
 గములతోదీపించి యౌరలమున

తే. గీ. మహితవిక్రమధనులైన ♦ మాకుఁడల్లి
 వైష్ణవశముగాంచియు విభాత ♦ వాగ్ధనకట

వరులయింటనుకాలంబు ♦ జరుపుచుంటి
సకట ! యేమనిచింతింతు ♦ నమ్మమదిని.

(తెరలో)

అయ్యో! ఈదురాత్ముడు నన్ను వెన్నంటి తలుముకొనివచ్చు
చున్నాడు. ఈసమయమున వీనివారించువారులేరా?

భీము—(ఇటునటుచూచితనలో) ఏమిది ! స్త్రీస్వరూపమువలె నున్న
దే. (ఎదుటఁజూచి) ఓహో ! ఎవ్వరో కాంతయే యిట్లు వరు
వెత్తుకొని వచ్చుచున్నది.

(జా)వది తొండరగా పోవేళించును.)

భీము—(తనలో) ఎవ్వరొయనుకొంటిని. పాంచాలియే. (ప్ర)కాశము
గా) పాంచాలీ! పాంచాలీ!

జా)వ—(భీముని గాంచి) నాథా! రక్షింపుము. రక్షింపుము.

భీము—

తే. గీ. వాయుపుత్రునిమేనిలో ♦ బ్రాణముండ
మెరులవలన నీకును భయం ♦ బాదవుటెట్లు
భయమువిడనాడి చెప్పమా ♦ భాసురాంగి
హీనుఁ డెవ్వడు గలిగించె ♦ నిట్టిభయము.

భీమసేనదుర్వారకోధాగ్నికి కలభమగుట తెవ్వఁడు సాహసించెను ?

జా)వ—నాథా!విమ్మిచ్చట చూచుటచేత కొంతఁదైర్యము కలిగినది.

అయ్యో! నాభయకారణమేమని చెప్పదును. ఇంకను నాదు
రాత్ముడు వచ్చుచుండనేమో యని భయముగనే యున్నది.

భీము—అదురాత్ముఁడెవ్వరు? నీకెగ్గుచేయఁదలంచినవాఁడెట్టివాడైనను
నాచే శిక్షింపఁబడునని తలంపుము,రమణీ! వాఁడెవ్వఁడు ?

ద్రావ—నాథా ! నాకరితావము నీకుఁ గాక మఱియెవ్వరికిఁ జెప్పఁ
కొందును. ఇంతవరాభవమందిన నేను మీయెదుట దానిం
జెప్పటకేల సంకయింపవలెను ? నేటియుదయుమున నుభేష్టా
దేవినిదిగించుచుండగా నామెం దర్శించుటకుఁ గీచకుఁ దరు
దెంచిినాడు.

భీము—సరే! అక్కఱగారియందు భక్తిఁ జూపుట మంచిదేకదా!

ద్రావ—అక్కఱగారిని దర్శించి యరిగిన నాకీవిచారమేల ?

భీము—అట్లుగాక, యాతఁడు నీయెడల దుష్ప్రీతిం బ్రవర్తించెనా
యేమి ?

ద్రావ—అతఁడరుదెంచిన సమయమున నేనచ్చటనుంటిని. నాఁడు
నన్నుఁగాంచి మదనవికారచిత్తుడై యేమేమో పలికినను,

భీము—అవురా! దుర్మతుఁడెట్టి దుర్యోగమునఁ బ్రవర్తించు దలం
చెను? రహజీ! నీవందులకేమి పృథ్విత్తరమిచ్చితివి ?

ద్రావ—నాకుఁ బలవరాకృమకౌర్య విరాజతులగు పతులేవురు
న్నారు. వారలకు నేనీసంగతిఁ దెలిపితినేని, నన్నొక్కతృప్తిలో
యమాలయమునకుఁ జంపుదును. తెలిసియో తెలియకయో
యిట్లుకోరితివి. నీవును నాదుతోఁబుట్టువులతోఁ బుట్టితివి
కదా యని పలికితిని. అతఁడు నామాటల చెవిశేర్పఁడయ్యెను.

భీము—(కోపముతో)

మ. పనితా నీకును భర్త లేవురయి నికా † కాలించుచున్నారటం
చును జల్లంగ వినంగ నెంచడుకదా † చోద్యంబు కానిమ్ము. మ
ర్జనుడింగేగతిమార్గముకా వెడకునో † జన్యంబునన్ నిల్చునో
ననురక్షింపుమటంచు వేడుకొనునో † నారీ విచారించెదన్.

అదువ్వచరిత్తుఁడగు కీచకుఁడు నాచేఁ గూలినవాఁడని భావింపుము.

నేనివ్వడేబోయి వానిం దుద ముట్టించి నీకు ముదము గూర్చెదఁగాక!
(పోబోవును.)

ద్రావిడ—నాధా! తొందరపడవలదు. నామూలమున మీకు సమయ
భంగమగును.

భీము—తరుణీ! తొందరపడవలదనియాచెప్పచుంటివి?
మ. అక్కటా! దుర్మనుఁడొక్కఁడీకరణిఁ గా ధి మాయ త్తచిత్తంబునగా
వికలవ్రజ్జను మోహదృష్టులనినుఁ ధి వీక్షించి కోరంగఁ ద్రుం
చకనవ్యానిశిరంబు నైవఁగలఁడే ధి శాత్రోదరీ ! శాత్రువ
నా పక్షకాభీలదవాగ్నికీలయగు నీ ధి వాతాత్మజుండియ్యెడఁ.

ఇంకను జెప్పవలసినదేమైననున్నదా ? ఆసింహబలుఁడు నిన్నెచ్చటనుం
చి తరుముకొని వచ్చుచుండెను?

ద్రావిడ—వానిమందిరమునుండియే !

భీము—వానిమందిరమునకు నీవేల యరిగితివి?

ద్రావిడ—నుజేష్ఠయాజ్ఞననుసరించి.

భీము—వరాంగనాసక్త చిత్తుఁడగువాని గృహమున కంపుటకు నుజేష్ఠ
సీవిషయమున నేలసాహసించెను?

ద్రావిడ—ఆమె తృష్ణతీర్చుకొనుటకైకీచకుని గృహమున నున్న మధుర
రసమును గొని తెమ్మని యామెనన్ను నియోగించెను. ఈతా
ర్యమునకై వేరొకరినిబంపుమని యామెను నేను బ్రతిమాలు
కొంటిని. కాని యామె వాస్పార్యమంగీకరింపలేదు. అందుపై
భగవంతునిపై భారమువేసి నేను కీచకుని గృహమునకరిగితిని.
నేను తస్మాదిరవ్రజేష మొనర్చి దూరముననిలుచుండి యాత
నింగాంచి “మీయక్కయగు నుభేష్టాదేవి మిగుల దాహము
గొని మీయింటనున్న మధురరసముగొని తెమ్మని నన్నుబంప

వచ్చితిని. సత్వరముగ నిచ్చి కంఠమని పలికితిని. అద్వైతాత్మ్యము నన్ను విలోకించి “నుండరీ! నీరాక నాకెంతయోమోదము గలిగించినది. నాయక్కదాహము దీరుటకు వేరొకరిచే మధురరసము పంపెదను. ముందు నాదాహము దీర్చుమనిపలికి యెన్నియో నోటనుచ్చరింపరాని దుర్భాషలాడెను. అట్టి సమయమున నాతనితోఁ బలుకనొల్లక వెంటనే మందిరము విడిచివచ్చితిని. కాని దుష్టుడు నన్ను వెన్నాడుచుఁ గొంతదూరమువచ్చెను.

భీము—రమణీ! ఇతఁడెప్పునక్కఱలేదు; నాకు వినుటకుఁ గష్టముగనున్నది. అజ్ఞాతవాసదీక్ష మనశిక నుకమాసముమార్తమే యున్నది. మనకు భయమావంతయులేదు. కావున నీవు మరల గీచకునిగాంచిన నప్పుడు భయమందక మోహమున్న దానివలె నటించుచు రేపురాత్రి నర్తనశాలకు వచ్చినచో నభీష్టముదీర్చెదనని యెప్పుము. నేనానర్తనశాలయందువేచియుండి, వానిని రహస్యముగఁ జిత్రీకరింపఁగలను. ఇంక నీవరుగుము. నేను ను శయనస్థానమున కరిగెదను.

(ఇరువురును నిష్క్రమింతురు.)

(రంగము:—నుభేష్టమందిరము:-వ్రేళముద్రా)వది.)

ద్రా)వ—(తనలో) అక్కటా! నాకు జరిగిన పరాభవమునుగూర్చి నుభేష్టకుఁడెలువ, నామితమ్మునిఁ గోపింతుననిమార్తము పలికి యూరకుండెను. ఇతఁ నేనిసంగతి నామితో నేమియుఁ బలుకక, కీచకుఁడియొడ కరుదెంచెనని, నాధుఁడు చెప్పిన చొప్పున జీవన్మరించెదఁగాక !

(లోకల మాలినీ! మాలినీ)

ద్రా)వ—నుభేష్టా దేవి కాఁబోలు! పిలచుచున్నది. (నిష్క్రమింతురు.)

కీచకుడు—(వ్రేవేళించి) అక్కటా! ననంతయుఁ దొందరపడితిని.
మోహవేశమున నుడలు తెలియక, సైరంధ్రుని బట్టఁబోవ
వామెభయపడి మందిరమును విడిచిపోయెను. సామవాక్యము
లతో భాషించియుంటినేని, నేను సఫలీకృతమనోరథసిద్ధుఁడ
నై యుండుటకు నందియములేను. (ఇంచుకయూరకుండి) ఆ
వారీమణియందు జత్తము మరలకయున్నది.

తే. గీ. ధరణిలోపలనున్నట్టి ♦ తలిరుబొండ్ల
తెల్ల దలకట్టుగాఁ జేయఁ ♦ దలఁచియజుఁడు
దానిబుట్టించెనంచును ♦ దలఁచువాఁడఁ
గాక యుండినవారీతిఁ ♦ గాగిలగలదె.

అజగన్మోహనవిగ్రహము వాకన్నులఁ గట్టినట్లేయున్నది—

తే. గీ. కన్నులున్న ఫలంబును ♦ గాంచివాఁడ
నోరు సువ్వంగ స్తుతిఁజేయ ♦ నోచినాఁడ
పులకలెత్తఁగ నాఁగిట ♦ బాదవఁ గలుగఁ
భాగ్య మేనాటికోయింకఁ ♦ అడయువాఁడ.

అరవిందగంధీ! నీవైనను మోహము నన్నంతహీనదశకుఁడెచ్చుచున్న
ది. నిద్రాహారములు మానిపించినది. నీవిచ్చుటికైనను నాయెడలఁ గరు
ణపహింపుము. మదీయాంతఃపురాంగనలచే నీకూడిగము నేయించెదన
ని వలికియుంటిని. నాబలవరాక్రమకౌర్య ధైర్యసాహసములచేతనే వి
రగునిరాజ్యము వర్ధిల్లుచున్నదని చెప్పియుంటిని. నీవునాసంగతినిక్కొం
తయు విచారించవైతివికదా! (ఇంచుకయూరకుండి మరల మాయక్క
గారి నీవిషయమై ప్రార్థించెదఁగాక! కాని నన్నామె చీవాట్లుపెట్టునే
మోయని సంకయముగనున్నది. మధురరసమను నెవమున నాయిం
టికైరంధ్రునివంపినది. నేనే మందభాగ్యుడనై తొందరపడి కాలి

ముందుకువచ్చిన నిక్షేపమును వదలుకొంటిని. (ఎదుటఁజూచి) అదిగో! నాచిత్తమునుహరించిన కమలగంధి యిట్లేవచ్చుచున్నది. నేనెదురుగ నిలిచియుంటినేని భయమంది రావెఱుచును గావున నీట్రక్కనుండెద.

(ద్రావదివ్రేవేళించును)

ద్రావ—(తనలో) నాకీసైరంధ్రీవృత్తి యెక్కుటికి తీరునోకదా! (ఎదుటఁజూచి) ఇదుగో దుర్మార్గుడగుకీచకుడియ్యెడ కరుదెంచినాఁడు (కొంచెము భయమునటించి వెనుకఁజేగును.)

కీచ—(ద్రావదినిజూచి) తరుణీ! నన్నుఁజూచి భయమందెదవేల?

తే. గీ. మత్స్యరాజ్యలక్ష్మి యెవని + మహిళవికృ
మంబున విరాజిలుచునుండు + నంబుజాక్షి
యట్టిసింహజలుఁడు దానుఁ + డయ్యెనంచుఁ
దలఁవవేటికి నీవు చి + త్తంబునందు.

రమణీలలానూ! నిజముచెప్పిన నీవు నమ్మెదవోలేదో! పరమేశ్వరునిసాక్షిగఁ బలుకుచున్నాను.

తే. గీ. ఎపుడు నాకోర్కెఁదీర్తువో + నీవటంచు
వేదియుంటిని, నిజముగా + విదృష్టాప్తి
స్వాతివాసకునై కడు + వాంఛతోడ
గాచియుండెడు నాచార + కంబుకరణి.

ఇంక నన్నుఁగవ్వపెట్టక నాయభీష్టముఁ దీర్పుము—
వసంతకోకిల.

సరోజవత్రినేత్రి యింక + జాలమేలనే
స్మరుండు కోపమూని బాణ + జాలమేసెడిగో
విరాసనాదుకోర్కెఁదీర్చి + ప్రియఁజూడనే
స్మరుండు గర్వమెల్లవీడి + శాంతమూనగగన్.

(సమీక్షించుచున్నాఁడు)

దా)వ—(తనలో) ఇంక ఏనిని సామవాక్యములచే వంచింది మృత్యు దేవత నిన్నిధికి బంధవలయును (వ్ర)కాశముగా) రాజా! నీవు తొండరవడవలదు. నిన్నింతవఱకు శ్రమపెట్టినందుకు ఓమిం పవలయును. నీకు నాయందెట్టిమోహమున్నదో యరయుట కిట్లు కాలహరణమొనరించితి గాని మిఱియొకటికాదు. కాని నేఁజెప్పినట్లు చేసితివేని నీయభీష్టముతీరఁగలదు.

కీచ—(సంతోషముతో) తరుణీ! నీయాజ్ఞకు బద్ధుడనుకదా!

దా)వ—నేటిరాత్రి యెవ్వరును జూడకుండ నీవొంటరిగా నర్తనశాల కరుదెమ్మ, రెండవవానికిఁ దెలిసినచో నాకు హానిసంభవించు ను. నేనచ్చట నీరాకృతి నిరీక్షించుచుండెద. ఇత మాటుబలు కక పొమ్ము. మనసంభాషణ యెవ్వరైననువిందురు.

కీచ—సంతోషము—(ఇంచుక యూరకుండి) అక్కగారి నొకసారి దర్శించిపోయెద—(నిష్క్రమించును.)

దా)వ—(నిష్క్రమించును.)

రంగము:—(నర్తనశాల—వస్త్రము శరీరమునిండగప్పుకొని భీముఁడు శయనించియుండును)

భీము—(తనలో) సాంచాలివాక్యములననుసరించి కీచకుఁడిప్పు డియ్యె డకరుదెంచెను. నేను జాగరూకతతోనుండి యద్దురాత్ముఁడు వచ్చినంత నే వానిని యమాలయమునకుఁ బంపవలయును. (ఇంచుక యూరకుండి) ఎవరో వచ్చుచున్నట్లు తోచుచున్నది.

కీచ—(వ్ర)వేళించి సైరంధ్రియరుదెంచి నాకై వేదియుండును. అహా! నేటికికదా నేను కృతార్థుఁడనైనాను. అక్కంత యేములనున్నదో యరనెడఁగాక ! (ఇంచుక ముందునకు నడిగి) ఇదిగో!

నాయన్నులమిన్న. (సమీపించి) తరుణీ ! ఎవ్వరైనా జూచెదరే
మోయను భయముచేతనా మూలదాగితివి? ఈయర్థరాత్రిస
మయమున నీనర్తనశాల కరుదెంచువారెవ్వరు? నీకు భయము
వలదు. మునుగు వెడలింపుము.

భీము—ఉవ్—

కీచ—నారీమణి ! నిద్రవట్టినదా యేమి ? లెమ్ము. లెమ్ము?

భీము—(మాటలాడకుండును)

కీచ—(మునుగుదీయుచు) చిలుకలకొలికి! నేను వచ్చుట యాలస్యమై
నదని యిలుకవహించితివా యేమి ?

భీము—(మునుగుదీయుచు) నేను చిలుకలకొలికినిగాను. నీప్రాణము
లుకొలుకుటకీచుట వేచియున్నాను. (చేతులతోగీచకుని నడి
మివట్టి)

చ. పరమపతిప్రతాపానిని + భవ్యచరిత్రను మాల్విని నిరా
దరణముతోడఁజూచి దురి + తాత్కుడవై రమియింపఁగోరి యీ
కరణిని వచ్చినట్టి నిను + గాలుని బోలికఁ బంపువాడ, నీ
మరణముజూచి భీతిపడి + క్షౌభవులీగతి సేయకుండఁగ.

ఓరీ ! కులపాంథనా! నాకు జలవిక్రమసంకున్నులగు నేవురు భర్తలు
న్నారని యీసైరంధ్రీదెప్పినను, నీచిత్తము నాదురుద్యోగమునుండి
మొలినవలెతివికదా? ఇప్పుడు నీలెవ్వరు డిక్కగుదురో చూచెడఁగాక?
నీజలవరాక్రమములెట్టివో చూపుము?

కీచ—అ ! ఎవ్వడవురా నీవు ? (పెనుచున్నాడు)

భీము—నాచేఱికిన నీవు తెప్పించుకొనుటకుఁ జూచుచుంటివా ?
(ఇరువురును ముష్టియుద్ధముసేయుచున్నారు)

భీము—దురాత్మా ! ఈముష్టిఘాతము నిన్ను గాలుని బోలికంపుఁ
గాక—(గుడ్డుచున్నాడు)

కీచ—హా ! (నేలఁగూలును)

భీము—(తనలో) ఈతఁడు మడిసినాఁడు. ఇతఁ నేనిక్కడ నుండరాదు పాకశాలకుఁ జేరుకొందును.

(నిష్క్రమించును)

రంగము:—[విరటుపుర ప్రాంతభూమి:—పర్యవేక్షము:—ధర్మరాజు
కంకుభట్టు]

ధర్మ—(తనలో) ఎట్లయిన నూయజ్ఞాతమునకు ధంగము జేయఁదలచి యానుయోధనుఁడు విరటుని గోబృందమును జట్టుకొనుటకు నుశర్మం జంపినాఁడు. అతఁ యాజ్ఞానముననిందికదా నుశర్మగర్వమేర్పి గోపాలకుల మోడి గోగణమును జట్టుకొనినాఁడు. (తెరలో భస్మనివిని) అదిగో ! నుశర్మ గోవులను విడిపించుకొనుటకేగిన విరటునిదాకి సైన్యములఁ గలఁచుచున్నాఁడు (పరికించి) అబ్బా ! విరటునకును, నుశర్మకును పోరతిఘోరముగ జరుగుచున్నది. నుశర్మసైన్యమున సంతోషధ్వనులు మోల్చుచున్నవి; కారణమేమో! (పరికించి ఇంచుక ముందునకునడిచి) ఆహా ! ఇదియేమి ? నుశర్మ వరాక్రమమున విజృంభించి విరటునిరథునిగాఁజేసి, ముష్టియుద్ధముననోడించి, యతనింబట్టుకొని, తనరథముపైఁ బెట్టుకొని యరుగుచున్నాఁడు. అతఁడిట్టి సాహసకృత్యమును సేయుచుండ వాతస్మ్యఁడూరకొననేమి ? (ఎదుటఁజూచి) ఓవలలా ! దామగ్గింధీ ! తంత్రీపాలా !

ఉ. చూచెదరేమి? మీరటులు ♦ చోద్యముగా విరటుగ నుశర్మ సంతోషములేక జద్ధునిగ ♦ గొంచును బోవుచునుండ నవ్వలే యాచరితంబువిన్న ధర ♦ జీహ్వా లెండిక, దర్పమేర్పి యాసిచునిదాకి మర్త్యపుర ♦ నేతను రక్షణసేయుటాపుగుగ్.

మీ పౌరుషవరాక్రమములు వ్రీకటింది రాజభక్తులుగండు. మిమ్ముఁ
బాలించు భూవతి యరులచేఁజిక్కుటఁజూచి మీరూరకొనుట పాడి
కాదు. లెందు; బాగునేయకుండు.

తే. గీ. గర్వమును బేర్చి యారీతిఁ ♦ గౌరవేంద్రు
నాజ్ఞ గోగణంబునుబట్టి ♦ యరుగు నాను
శర్మ దర్పంబు దూరింది ♦ సాహసమునఁ
దెండు వాని నిటకు వేగ ♦ ధీరులార.

(ఇంచుకయూరకుండి) అదిగో. నావాక్యము నాలింది భీమ నకులసహ
దేవులు మూర్తిభవించిన శౌర్యదేవతలోయనునటు విరటునిబంధించు
కొని బోవుచున్న నుశర్మరథమున కడ్డుపడి యాతని నిలువరించినారు.
అహ! నకులసహదేవులు వెనుకభాగమునుండి, తమ్ముచాటుటకువచ్చి
ననుశర్మ సైన్యములపైఁజడి హరిణవంక్తిపైఁజడు సింహకిశోరములచేం
దమున వీరవిక్రమవిహారమునలువగడంగిరి. (సంతోషముతో) భభీ !
భీముఁడు తెలరేగిన మత్తగజము చాచ్చున నుశర్మరథముమీఁదకు లం
ఘించి, యాతని నెడిసివట్టి, రథమునకుపిఱచికట్టి, విరటుని విడిపించి
యిట్లువచ్చుచున్నాఁడు. నేఁడు వాయునందనుని మూలమున విరటుఁడు
రక్షింపఁజడినాఁడు.

(బంధింపఁజడిన విరటునితో భీమ నకులసహదేవులును విరటుఁడును

బ్రవేశించుచున్నారు)

ధర్మ—(విరటునిజూచి) భూరమణా ! వచ్చితివా ?

విర—(ఇంచుక సిగ్గు నభినయించును)

భీము—(ధర్మరాజును జూచి) ఆర్యా! కంఠభట్టారకా!

చ. కురువతివంపఁగా నటు ల ♦ కుంతిశౌర్యముతోడవచ్చి యీ
విరటన్మహిళగోగణము ♦ వేడ్కనుబట్టిన యిద్దురాత్ముని

దురమునఁ దాకి దర్పమును † కూల్చి నృపుండుముదంబునంద, నీ
కరణినిఁ బట్టితెచ్చితిని † కాగల శిక్షవిధింపఁగాఁదగుగా.

ధర్మ—(నుకర్మనుజూచి) ఓయీ! నుకర్మా! నీవు దుర్యోధనుని
వంపున విరటుని గోగణంబును నెందులకు బంధించితివో
మాకుఁ దెలియును. కాని యీవిషయమును గూర్చి మేమిప్పు
డు చర్చించుట కవసరములేదు. ఎవ్వరు తృప్త్యకొన్న గోతిలో
వారేవడుదురు. శత్రుశిక్షయ్యుగాని వాడవగు నీవు చూచేజి
క్కితివి. ఇప్పుడు నిన్ను మేమేమిచేసినను మమ్ము వారించువారు
లేరు. కాని, మాదిస్తమందులకు నమ్మతిగదా. నీవు మాభూ
వతియెడలఁ జేసిన దుష్కృత్యమునకు నీతిరము ఖండించినను
మాకుఁ బాపముకలగదు. కాని, నిన్ను విడిచివుచ్చుచుంటివి.
బుద్ధిగలిగివర్తింపుము.

నుక—(తనలో) అక్కటా! వాకెంత వరాధవముకలిగినది! దుర్యోధ
నుని మొగమెట్లు చూడఁగలను! (నిష్క్రమించును)

విర—(ధర్మరాజునుజూచి) మహాత్మా! నేడు నీవాక్యములననుసరిం
చి యీవలలుడు నన్నురక్షించివాడు. ఈతడు లేకయున్న
చో నేనీదినమున శత్రువులకుఁ జిక్కియే యుందును.

౪. వంటలవాడయైన నిటు † వంటి వరాకృతిమశౌర్యశాలినిగా
గంటిమె యెచ్చుటనను జ † గంబున మున్ను నుకర్మ నేడు తా
మంట తెఱంగునగా బడియ † మానుషకృత్యము నల్ప వానినిగా
గంటి మదీయజీవముల † నిక్కముగా నిలిపెన్ గురూర్త మా!
తంత్రీపాల దామగ్రంథుల శౌర్య మనివార్యమై యున్నది. ఏదియెట్లు
న్నను, నీమూలమున నేను రక్షింపఁబడితిని.

తే. గీ. ప్రాణరక్షకుండవగుదు † బలగునీకు

మత్స్యజేతంబు నిపుడు న † మర్షణంబు

జేసి, నిన్ను సేవించెదక ✱ వాసిమీఱ

సమ్మతింపుము దీనికి ✱ సచ్చరిత్ర!

ధర్మ—రాజేంద్రా! నాయందున్న గౌరవముచే నట్లు వలికెడవుగాని నేను నీవిషయమునఁ జేసిన మహాకార్యమేమున్నది? నేనట్టి యాధిపత్యమున కర్హుఁడనుగాను. ఈవలలాదులు నీయెడలఁ జేయవలసిన విధాయకకృత్యమును సలిపినారు.

విర—(భీమునిజూచి) వలలా! మొన్న నాయాస్థానమునకు దుర్యోధనుని పంపున నరుదెంచిన మల్లరనోడించి నాకు యశము గూర్చితివి. నేడు నుకర్మ నన్ను రణముననోడించి, బంధించుకొని బోవుచుండ వానిగర్వమూర్చి నాప్రాణములఁ గాపాడితివి. ఎన్నిజన్మములైన నీయుతకారము నేను మఱువఁజాలను.

భీము—రాజేంద్రా! నేను నీకరుణకుఁ బాత్రుఁడను గాని జ్ఞాన్యుమునకుఁ గాదు.

ధర్మ—రాజా! ఇక నీవు రణవిజయ మంగళకూర్కనాడములు సెలంగ సేనాసమన్వితముగఁ బురింజివేళి వడగును.

విర—మంచిది.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

రంగము:—[వస్త్రనశాల-చ) వేళము-బృహన్నల వేషముననున్న]

(యద్జునుడు-ద్రావడి-చ) వేళించుచున్నాడు.)

అర్జు—తరుణీ! నీవీసమయమున నియ్యెడకేల యరుదెంచితివి?

ద్రావి—భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామాధిష్ఠితముగు కౌరవసైన్యమరుదెంచి యాపురప్రాంతారణ్యముననున్న విరటుని గోవర్గమును బట్టెనట! గోపాలు రదిగాంచి కౌరవజలముగా నెఱింగి వరుగువరుగున వచ్చి యంతఃపురమున నున్న యుత్తరునితోఁజెప్పిరి.

అంతట నాతఁడు కురుబలమును చాకుట శ్రేగుటకు సక్ష్మయింది
తగిన సారథి లేడని విచారించుచుండెను.

అర్జు—ఇంతకుమున్ను విరటుఁడు సుశర్మవైకరిగి విజయలక్ష్మీలాలి
తుండై యరుదెంచుచున్నాడని వింటిని. అతఁడింకనుఁ బురితేర
లేదు. మనకిక నజ్ఞాతవాసదీక్ష యొకదినముమాత్రమే యున్నది.
కావున నీవివృడు త్తరునికడ కరిగి కారపులపై శిత్తిహోవుటకుఁ
జేరేపించి, సారథిగా నన్నుఁ గొనిపోమ్మని చెప్పుము? శీఘ్ర
ముగఁ జొమ్ము. (నిష్క్రమించును.)

ద్రావ—(ఈవలకువచ్చి తనలో) అర్జునుఁడు రథసారథియై యుత్తరు
నితో సరిగనేని కురుబలముల నురుమాడఁగలఁడు. అజ్ఞాతవాస
దీక్ష యొక నొకదినముమాత్రమే యుండుటంచేసి మేముబయ
ల్పడినను సమయభంగము కాదు. (ఇంచుక నడిచి) అదిగో! ఉ
త్తరుడే యిట్లు తొందరగా వచ్చుచున్నాఁడు.

ఉత్త—(వ్రేకేసి) అవురా! దురాత్ములైనకారపు లెంతవలజేసిరి!
ఒక వ్రేక్కనున్న గోగణమును బట్టుటకు సుశర్మంబంపి, మఱి
యొకవ్రేక్కనున్న గోవులను వారు బొదివిరిగా! కానిమ్ము, వా
రికి దగిన పాయశ్చిత్రముఁ జేసెదఁగాక!

ద్రావ—(ఉత్తరుని సమీపించి) మహీరమణాత్మజా! ఏదియో దీర్ఘ
లోచనము సేయుచు తొందరగాఁ బోవుచుంటివే?

ఉత్త—సైరంధ్రీ! ఏమని చెప్పుదును!

చ. కురుబలమేగుదెంచి మన + గోవులబట్టె నటంచువింటి నే
బారిగొన శత్రువర్గమును + బావలెనందుకు స్పందనంబును
బరువడిదోలుసారథి క + సంబడకుండుటంచేసి దానికీ
దెరువును జూచుచుంటి నికఁ + చెల్పెడిజేరు వినంగమానినీ.

ద్రౌపద—రాకుమారా! ఇదియాయాలోచన. దీనికై యింతయోచించినవేల? మనబృహన్నల సారధ్యంబునఁ బ్రవీణుడు.

ఉత్త—(సవ్యసాచి.)

ద్రౌపద—బృహన్నలశర చెప్పినంతనే నవ్వితివేమి?

ఉత్త—ఏమున్నది. బృహన్నలసారధ్యమున గట్టివాడని చెప్పినందులకు నవ్వువచ్చుచున్నది. ఇప్పుడు మనగోగణమును బట్టినవారు భుజబల శౌర్యనముదుర్లగు ధార్తరాష్ట్రులు. వారి నెదుర్కొనదలచినది నృపలోకోత్తరుడగు నుత్తరుడు. అట్టియెడల బృహన్నలసారధ్యముజూచి కత్తువులు పరిహసించరా? అదియుం గాక పేడివానిని జూడనని నాకు ప్రతము.

ద్రౌపద—విరటరాజనందనా! నీవట్లు సూచించుచుండవలదు; కొన్ని కారణములచే నాతని శరీరమున కట్టి వికారమువచ్చినది. బృహన్నల నీకు సారథియై యుండునని కొరవులనేకాదు. మూడులో కములేకమై నీపైకెత్తివచ్చినను నిపు జయింపఁగలవు. నామాట విని యాతని సారథిగాఁ జేసికొని పోయి గోవులను మరలించుకొనిరమ్ము. అబృహన్నల పాండవులయొద్దనుండఁగా నతని రథచోదక నైపుణ్యమును, పరాక్రమమును నేను చూచి యుంటిని.

ఉత్త—అతనింగూర్చి నీవంతగాఁ బలుకుచుంటిని గాన నొకసారి వాకడకుఁ గొనిరమ్ము?

(చెరియొక ద్రౌపదు నిష్క్రమింతురు.)

రంగము:—విరటుని సగరసహివమున బయలు:

[ప్ర)వేశము—ఉత్తరుడు-బృహన్నల యనుచేరనున్న యర్జునుడు.]

ఉత్త—

చ. అరదముఁబోవనిమ్ము సమ + రావనియందు గురుక్షితీందు) భీ
కరశరవార్ధిముంది, యల + కర్ణునిగూల్చి; ఘటోద్భవాదులుగ
దురముతోలంగిపోవునటు + దోర్బలశౌర్యము జూపి గోవులన్
ద్వర్తిరగతిగ మరల్చెదను + దండీకి మీదముగల్గునట్లుగ.

అర్జు—(తనతో) అజ్ఞాతవాసదీక్ష నిన్నటితో, బూర్తియైనది. ఇంక
గౌరవులు గుర్తించినను భయములేదు. నావరాక్రమముఁ జూ
పుటకుఁ దగినసమయము వచ్చినది. (ప్ర)కాశముగా) ఇదిగోఁర
భము బోనిచ్చుచున్నాను.

ఉత్త—బృహన్నలా!

ఉ. కొరవనైస్యమండలిని + గాంచి మదిగ గడుభీతిబొందుచుగ
బారెద నేమును మృదుల + భంజనశేసెడివేశయందున
ధీరతతోమెలంగవలె + దివ్యయశోరమ నాదుతండీనిగ
తేరెమభంగిఁ జూడవలె + జెప్పీరినంచు దలంపఁబోకుమా.

అర్జు—ఉత్తరా! ఎంతవెట్టివాడవు!

ఉ. కొరవసేనకాదు త్రిజ + గంబులునుకట్ట నెత్తి వచ్చినగ
ధీరతయింతయేనియు మ + దింబెడబాయదు నీవుచూడుమా
తేరును నెట్లుదోలెదనా + తేకువతోడను సంగరంబునగ
వైరులఁగూల్చుమియ్య నర + పాలుఁడు నీజనకుండుమెచ్చగగ.
(రథమునించక నడచి) రాజకుమారా!

మ. అదిగో! కొరవసేనఁబొందితివె యు + ద్యద్భూరిదర్పంబుతో
నెదురుఁజూచుచున్న దయ్యమునకై + యీవచ్చటం జేరి దు

రృదులఁ బీచమడంచి బాహుబలశౌ ధి ర్యన్మున్నర్పిరాజుల సౌ
పాదపఁ గోవుల జోవుగావలెను మ ధి తోస్యోర్వీశసత్పుత్రా!

ఉత్త—(వరికించి భయముతో.)

మ. ఇది యాకారవరాజసేనయనగా ధి నే జేరగాశక్యమే
మదిలోనం దడపుట్టె దీనిగనదు ధి న్నాడంగ నెట్లాను బ
ల్లిదులఁగంటిమి యెందఱుండిన యటఁ ధి లెక్కింపగారాకిరఁ
గదియంటోక మరల్పుమా రథము నే ధి గఁ జేరగానింటికి.

అర్జు—మత్స్యరాజనందనా! నాతోఁబరిహాసమున కిట్లుచలుకుచుంటి
వాయేమి?

ఉత్త—వరిహాసమేమి! కారవసేనం జూడగనే పాణిము లెరిగిపోవు
చున్నవి.

అర్జు—తనలో) ఈతఁడు నిజముగా భయమందినాఁడు. భయమును
బాహువలయును. (వ్రకాశముగా) ఉత్తరా!

చ. కురుపతిభీష్మఁడుఁ మఱియుఁ ధి గుంభభవుండునుగర్జుఁడుఁ విభీ
కరసమరంబులోన నను ధి గవ్వడిగాఁ దలబోయునట్లుగా
శరములఁ జిమ్మిచూపెదను ధి శౌర్యమటంచునుబల్కలేదె మీ
ధరణిపుతోడ; నివ్వడిట ధి ధైర్యమువీడిన సవ్యకేజనుల్.

ఉత్త—సవ్యసనవ్యనిమ్ము. కురునైస్యమును మూర్తియు నేను చాకఁజా
లను. పాణిములుండినఁ జాలును.

అర్జు—రణమునకు భీతిల్లుట వీరక్షత్రియగుణము కాదు,

ఉత్త—బృహన్నలా! యాధమనగా నృత్యముకాదు. ఒక్కొక్కసమ
యమున రణమునకు మేమే వెనుదీయఁచుందుము, అట్టిచో నీ
వీరినిర్భయముగాఁ జలికెడవేల?

అర్జు—యుద్ధమునగా నాకుభయములేదు. నేను నీచక్రముండను.
భయమందక కరుసేసందాకుము.

ఉత్త—అన్యయ్యో! నీధైర్యమును జూచుకొనియా నేను యుద్ధము
సేయుట! చాలు చాలు! ముందుసారథినిఁ జంపియే రథికునిజం
పుదురు.

అర్జు—నాస్థానిముల నేను రక్షించుకొనుచు నీస్థానిములగూడ ర
క్షించెదను. కురుసేనయేగాక దేవాసురులగుదెంచినను నేను
భయమందను, త్వరగా రథమొక్కుము. శత్రువుల దాకుదము.
(రథము పోనిచ్చును.)

ఉత్త—(తనలో) పేడియగు సీతనివలుకు లద్భుతముగనున్నవి. నామా
టవినక రథముపోనిచ్చుచున్నాఁడు. (ఎదుటజూచి) అదిగో!
కురుసైన్యమును సమీపించుచున్నాము. (వ్రోశాశముగా) బృ
హన్నలా! నాయొడలు కంఠమెత్తుచున్నది. నన్ను బ్రదుకని
మ్ము. రథమును గృహమానకు మరల్పుము.

అర్జు—భయమందవలదు.

ఉత్త—నీవు రథము మరల్చెదవా లేదా?

అర్జు—రాజకుమారా! నీకింతభయముగానున్న సారథివగుము. నేను
రథినయ్యెదను.

ఉత్త—చాలు చాలు. నీవేద, సమరముచేయుటేద! (తనలో) ఈతఁడు
నేనెంత చెప్పినను వినకయున్నాఁడు. ఇంక నేనురథముదిగి పాటి
పోయెదను. (రథముదిగి పాటిపోవును)

అర్జు—(తనలో) ఇప్పుడు నేనేమిసేయుదును (అలోచించి) కానిమ్ము;
మాయజ్ఞాతదీక్ష నిన్నటితోఁ బూర్తియైనది. మేము విరటుని
సగరమును బ్రవేశింపఁజోవు సమయమున శమింపబడుమువైదా
చియుంచిన మాయాధములందు నాగాండివమును కైకొని యు

త్తరునకు నానంగతి బయలుపెట్టి యాశనిని సారథిగాఁ జేసి
కొని నేను కురుసేనందాశేద(ప్ర)కాశముగా నెదుటజూచుచు)

ఉత్త రా! నిలుపుము నిలుపుము. (నిష్క్రమించును)

దుర్యోధన కర్ణ భీష్మ ద్రోణ కృపాశ్వత్థామలు ప్రవేశింతురు)
దుర్యో — యోధులారా! ఈవంత చూచితిరికదా? అరః డెవరో మన
పైకి వచ్చుచు రథమూదిగి పాటిపోయెను.

ద్రోణ—అపాటిపోయిన వాఁడెవ్వడో మనమూహించఁజాలము. దా
నికి చిత్రిమగు కారణమేదో యొకటియుండును. అయినను నీవి
షయమున సంశయమందనేల.

ఉ. సందియమందనేల? యిటు † కౌర్యమునకా గురుసేనపైకి రా
డెందమునందు నెవ్వఁడు క † డిందిదలంచును? వేయునేల సం
కృందననందనుండఁతఁడు † కావలె నేరిని జూడఁగోరి గో
బృందముబట్టి నామిప్పుడు † వీరులవారలఁ జూడనయ్యెడుక.

దుర్యో—అచార్య! అవచ్చునది యర్జునుండనియా మీయూహ.

ఉ. ఇంచుకమైనబోదలఁప † కే యతఁడేయరుదెంచెనేని మా
కంచితసంతసంబెయగు † నయ్య దురోదరమందువారుగా
వించిన యాప్రతిజ్ఞ నెఱ † వేఱగ లేదనివల్కి యెట్లు వం
పించెద వారలకావీన † వీధులలోఁజరియించు గ్రహ్మిణి.

భీష్మ—(తనలో) వీసికంకను దుర్బుద్ధిపోలేదు. (ప్ర)కాశముగా) దు
దుర్యోధనా! ఎంతవెట్టివాఁడవు.

ద్రోణ—

తే. గీ. అర్ధరాజ్యంబు నిమ్మంచు † నడుగవచ్చి
నప్పుడట్లన నగుగాని † యాలకొఱకు
విరటు సేవఁతుఁడగుచును † నరుగుదెంచు
గాడె! చానికేమందుము † కౌరవేంద్ర.

అదియుంగాక వదిలూడు సంవత్సరములనుండియు వాతని చిత్తమున నడంగియున్న కరాకృతియు నేడు వెల్లడించితరును, అతనినెదిరించుట కిప్పుడు మీరు సంసిద్ధులైయుండుడు.

కర్ణ—అచార్య! దారాజునకుఁ బిటికిమందుపోయిచుంటివేమి? ఆవచ్చువాఁడర్జునుఁడని నీవు నిశ్చయముగాఁ జెప్పఁగలవా?

శా. ఏమీ! పార్థుఁడె వచ్చుగా యిప్పుడు రా! నీ శంకయేలా యింకా భూమికాగ్రాణి యీనుయోధనుఁడు న! మోడింపఁగా నేడుసంగ్రామతోడిని యాధనంజయుని దో! ర్గర్వంబు దూలించు నీ సామీప్యంబున జూడుమా యింకనును చ్ఛార్మ్యప్రకాశాన్నతి.

అశ్వ—అంగరాజా! ఎన్నియైనను చెప్పవచ్చును. కాని, చేయుట మాత్రము కష్టము.

కర్ణ—అది నీవంటివానికి. (దుర్యోధనునిజూచి) రాజేంద్రా! అర్జున కడుపాతులైనయీద్రోణాశ్వత్థామలు యుద్ధము సేయనవసరము లేదు. నేనుకూడ యర్జునుని దెగటార్చెద.

(తెరలో ధ్వని)

ద్రోణ—యోధులారా! దేవదత్తధ్వని వింటిరా! ఇప్పుడైనను సర్జునుండని తెలిసెనా?

కర్ణ—

ఉ. అర్జునుడైన నేమతని! యబ్బనురేశ్వరుడైన నేమి వి
స్ఫూర్తితక్తితో నమర! భూమినెదిర్చి శరాభిగ్రహియ
యర్జును నేలగూల్చి విలు! ధాలయముంగనఁబంపి నేడునే
నార్జునసేతు సదృశము! నందఱుఁజూడఁగ రాజమెచ్చగ.

అశ్వ—కర్ణా! ఏల యీలీల కృగల్భవాక్యములాడెదవు?

శే. గీ. అలన్మృతదనందనివరిణి! యంబునాడు

చిత్రరథునిచేరాజు! జిత్కునాడు

గాంచియుండమె నీకు వి ♦ కృమముసొంపు

నేడు కొత్త గవచ్చెనా ♦ నీకుబలము.

కర్ణ—బ్రాహ్మణులగుమిమ్ము వెంటబెట్టుకొనివచ్చుట కొరవేందుని
తప్ప.

అశ్వ—అట్లనా ! ఇప్పుడు మనపై శక్తివచ్చుచున్న దిరకాలకానన
వాసజాతరోషాగ్నిండగు నాయర్జునునిదాకి రారాజానకుముద
ముగలుగఁ జేయును.

కర్ణ—అందులకు సందియమేమున్నది ?

ఉ. నరుడిటువచ్చుగాకను మ ♦ నంబున భీతినిబొందనేల సం
గరమునవాడెకాదు త్రిజ ♦ గంబులు మెక్కటనెత్తివచ్చినక.
గురుబలశౌర్యమేర్పడఁగఁ ♦ గూర్చెద నూతనిసంతసింపఁగాఁ
బిటికితనంపుమాట లవి ♦ వేకుల భంగిని నాడనేటికిక.

అశ్వ—రాధేయా ! నీ శౌర్య మిందెవ్వరెఱుంగరు?

కర్ణ—ద్రోణాయనీ ! యుద్ధముజేసిన నేనే చేయవలయును. మీరేమి
చేయఁగలగుదురు. (మర్యోధనునిజూచి) రారాజా! సంతర్పణ
మనిసంత న యెంతదూరమైనఁ బరుగెత్తువారును, ఎవరైననుక
రూకనిచ్చెదమన్న బొంగుచు నేగువారును, తిరిపెమిత్తికొనుచు
జీవయాత్ర గడపువారును, ధనాశచే దుర్దానములఁగొనువారు
నునగు నీ బ్రాహ్మణు లేమియుద్ధముచేయుదురు ?

అశ్వ—నూతనలసంభవుడవగు నీవు బ్రాహ్మణుల నిందించుచుంటి
విగా రథచోదకవృత్తి నుండవలసిన నీకు రాజ్యాధిపత్యము
లభించుటంజేసి కన్నుగానక యుంటివి.

కర్ణ—నుయోధనా ! యుద్ధమున కిట్టివారిని దోడ్కొనివచ్చుట హాని
కరము. మీరు తిన్నయింటివాసముల నెన్నుఘుచులు.

అశ్వ—(కృపాచార్యునిజూచి) మామా ! రారాజా భుక్త శేషమును భుజించి బలుపెక్కిన వీనినోటి కడ్డులేక యున్నది. తగినప్పాయ శ్చిత్తము జేసినగాని బుద్ధిరాదు.

దోణు—కుమారా! తొందరవలదు.

కర్ణ—(అశ్వతామనుజూచి) నాకు బ్రాయశ్చిత్తమును జేసెదవుగా? (వీడియోచుటకపోవ దుర్యోధనుడు వారించును)

అశ్వ—కొరవేంద్రా! వీనినివారిం చెదవేల? రానిమ్ము; గర్వమును గ్రక్కించెదగాక.

దోణు—వత్సా ! నీచునితో నీకీప్రసక్తియేల?

దుర్యో—గురువుతా! ఈసమయమున మీకీకలహమేల?

కృపా—కర్ణా ! అనవసరసంభాషణమెందుకు ?

భీష్మ—దుర్యోధనా! ఈరాధేయుడు కార్యగతి నెఱుంగఁడు. ఇప్పుడు వచ్చువాఁ డర్జునుఁడనుటకు సందియములేదు. ఈకర్ణుఁడతనిని మొంటిగ దాకఁజాలఁడు, కావున వీరినిఁ బ్రసన్నులుగాఁజేసి కొని కర్తవ్యముఁ జూచుకొనుము.

దుర్యో—(అశ్వతామ కర్ణులంజూచి) ఆచార్యతనూజా ! ఈసమయమున నీకలహమేల ? (దో)ణాచార్యునిచూచి)

మ. ఘనబహుబలశౌర్యమేర్పడ నుద + గ్రోకోధియైశ్వేరవా
హనుఁడివృట్టున వచ్చుచుండఁ గద ఘో + రాజిన్ ననుందాకఁగా
జనునేయిగతిసూరకుండుట, వెఫన్ + సంగ్రామమందుఁ మహేం
దుర్నిపుత్రున్ జెనకంగ మార్గమును దో + డ్రోచూడగానొప్పదే.

(నిజరూపముతో నర్జునుఁడుత్తరునితోఁ బ్రజేళించును)

అర్జు—శిత్తరా ! నీయనుమానము తీరినదికదా?

సీ. తనసివేషమున మీ ధరించి సేవించెడు
 యాకంకుభట్ట ధరించు రాత్రిజాండు
 పలలుండుగానొప్పి పంటలవాడైన
 వాడెచిన్నన్నయ వ్యాధునుతుండు
 హయశిక్షకుండయి యవసీతుగొల్పుచా
 మగ్నింధియేనుమీ మానకులుండు
 గోపాలకుండయి భూపాలుగొల్పుతం
 త్రిపాలదేవహ దేవుడేనె

తే. గీ. యర్జునుండను సైరంధి యజ్ఞసేవి
 యట్లుమీతండి గొల్పుచు నలరుచుండి
 వరుసగడపితి మజ్జాత వాసదీక్ష
 సత్యమును తెప్పితినికేల సంశయంబు.

నేను బేవలొకమున కరిగినప్పు డూర్వశియిచ్చిన శాపకారణమునఁ
 బేడినైతి. ఇదియే గాండివము. ఇయ్యది మహేంద్రుడొసంగిన మణి
 కిరీటము.

ఉత్త—మహాత్మా! సందియము వాసితిని. (ఇంచుక యూరకుండి)
 మామేనమామయగు కీచకుని జంపినది మీభీముడేయై
 యుండును.

అర్జు—అవును. అదియంగాక దుర్యోధనునిచే మాజాడనెఱుంగుటకు
 వచ్చినమల్లుని నోడించినదికూడ యాతడే; ఉత్తరా! ఇకరథ
 ముబోనిమ్ము. అదిగో కురు సైన్యము.

ఉత్త—(రథమునడపుచున్నాడు.)

అర్జు—రథమాపుము—(చేతితోఁజూపుచు)

తే. గీ. అతడుగంగానుతుండు దోలుఁజ్జీ దతఁడు కృష్ణుడ
 తండు ఘటసంభవనుతుడ తండుకశుల

వెంటనున్నవాడదె కురు ♦ విభూడువాని

వృక్కనున్న వీరుండె యీ ♦ రాధనుతుడు.

అదో! కాచార్యుడు మాకందఱకును సత్ప్రగురుడు, ఆతనికి నాయం
దెంతయో ప్రియ. పితామహుడగు గాంగేయుడు మమ్ము బాల్య
మాదిగఁ జెంచెను. గురుపుత్రిఁడును నేనును సోదరులచందముననుం
దుము. కృష్ణుడుగూడ మాకాచార్యునివంటినాడే (ఇంచుకయూర
కుండి) వీరియెడల నాకు గల శౌరవమును జూపుటకు శరములచేతనే
యీరాధింతును (కొన్ని శరముల విడిచి) ఉత్తరా ! రథమును నుయ్యో
ధనుఁ డున్న దెసకుఁ బోనిమ్ము?

ఉత్త—ఇదిగో—పోనిచ్చుచున్నాను.

(ఇరువురును నిష్క్రమింతురు.)

దో!—(సంతోషముతో) అర్జునా ! శిష్యుడవన్ననీవే !

ఉ. నీకువిరోధియైన కురు ♦ నేతనుగొల్పుచున్న సద్గురున్
బ్రాకటభక్తిసీగతి శ ♦ రంబులఁ బూజయొనర్పినాడ వా
హా ! కడు సంతసించితిని ♦ నందెనుగాక ఫలంబు దీనికో

హే! కురువంశదీప నుగు ♦ జోజ్వలభూషణ యింద్రనందనా!

భీష్మనిఁజూచి గాంగేయా ! పార్థునిగురుభక్తిఁ గంటివా ?

భీష్మ—అచార్య! ఆతనిగురుభక్తి వర్ణనాతీతము. (ఇంచుకయూర
కుండి) అదుగో! అర్జునుడు పశులయొద్దనున్న రారాజుపై కరు
గుచున్నాడు. దుర్యోధనుఁ డాతనిని మార్కొనఁజాలడు.

అశ్వ—రాధేయుఁడుండెనుకదా?

దో!—అట్లని మనమూరకొనరాదు. మీరిరువురు సరిగి దుర్యో
ధనునకు బాసటయై నిలువుడు.

(కృపాశ్వత్థామలు నిష్క్రమింతురు.)

దోణు—అదిగో ! దుర్యోధనునిపైకేగు పార్థుని గర్హుడు చాకినాడు.

భీష్ము—ఇరువురును సమర్థులే (వరికించి) అటుచూడుము. కర్ణునినతికొ
మించి యుద్ధముడు దుర్యోధనునిపైకిఁ బోవుచుండఁగా నతని
కళ్ళతామ యడ్డుపడినాడు.

దోణు—(చూచి) అవునుగాని, యేకారణముచేతనో, యుద్ధముడు
నాకుమారుని దలచడక యిట్లే వచ్చుచున్నాడు?

అర్జు—(ఉత్తరునితోఁ జివేకించి) ఉత్తరా! రథమును మాగురుచరణ
సన్నిధికిఁ బోనిమ్ము; (తనలో) నాయెందెంతయో పేమిబూని
యస్త్రవిద్యావిశారదునిగాఁ జేసినమహానుభావుడగు నీతనిపై
తెల్లు సమరమునకుఁ బోవుదును ?

(దోణునిజూచి—ప్రకాశముగా)

తే. గీ. వనములందున బండ్రొందు ♦ వత్సరములు
వాసమొనరించివచ్చిన ♦ ఫల్గునుడు
మీరు బెట్టినదీపంబు ♦ మీకుభక్తి
బ్రాణతులర్పింతుఁగొనఁదగు ♦ బరమకృపను.

(నమస్కరించును)

దోణు—పార్థా ! నీగురుభక్తికి సంతసించితిని. నీకు శుభంబగుఁగాక!
తెమ్ము, సందియమందక యాహవమున మమ్మెదిరింపుము.

అర్జు—గురువర్యా ! నీవెంతచెప్పినను నేను తొలుత కరప్రయోగము
నేయఁజాలను. అట్లానర్పితనేని, ధర్మసంఘాడగు యుధిష్ఠిరుడు
నాపైనలుగును.

దోణు—నీవినయమునకు మెచ్చితిని. రణోచితస్థలమున కరగుడము
రమ్ము.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

భీష్మ—(వరికించి) భారా ! పార్థా ! నీయశ్రువిద్యానైపుణ్యమును
శ్లాఘించవచ్చును. అశ్రుగురునే యాడించితివి. అశ్వత్థామ
శారద్యకులు తెల్లబోయి చూచుచుండిరి. అదిగో ! అర్జునుఁ
డేమోయనుచున్నాఁడు.

(తెరలో)

మ. ఇదెగోపాలకులారగోనమితితో ♦ నింపారగాఁబొందు నా
గదియక వచ్చుచునున్న శారవుల నై ♦ న్యంజెల్ల చున్నాడి మా
నైదగర్వంబు గురుక్షమాపతికి న ♦ స్వీక్షించి మత్సేత్వరం
దెదసంతోషమునందగానిపుడనే ♦ నంతైన కౌర్యంబునన్.

భీష్మ—అర్జునుఁడు; గోవులఁ దోలుకొని పొమ్మని గోపాలకుల కాజ్ఞా
పించుచున్నాఁడు.

(అర్జునుఁడు త్తరునితో) బ్రవేశము.)

అర్జు-చ॥ అనిమిషవాహినీ నయం ♦ నాజనదిర్విసగానియానుయో
ధనునిగలంప లేముగద ♦ తాతకుమాయెడ గూర్మియగ్గలం
బని తలపోయఁ జెల్లదు న ♦ యంబునునాతఁడుతప్ప డివ్వడ
య్యనఘఁడు, సంశయింపకీత ♦ నాజయొసర్పియెతీరు నుత్తరా.

నమ్మడిగా రథమాలనిసమీపమునకుఁ బోనిమ్ము,

ఉత్త—(అట్లు సేయును)

భీష్మ—(తనలో) అర్జునుఁడు నాదెసకే వచ్చుచున్నాఁడు. అరుగో! ను
యోధనాధులుగూడ నేనర్జునునితో నెట్లుబోరుదునో చూచు
టకు కాఁబో లిట్లు వచ్చుచున్నాఁడు.

అర్జు—(భీష్మునిఁబొంది) పితామహ!

చ. అనియొసనిన్ను గెల్వఁగ బు ♦ రారికి నైనను శక్యమాన యో
యనఘచరిత్ర! యట్టియెడ ♦ నాలకు నై విరటుండుఁబంప బం

ట నగుచువచ్చినాడను, గృ + తఘ్నువిచారణహీనునన్నునుగా
మనమున నెట్లు చూచెదవా + మన్ననసేయగ నిన్ను వేడెదన్.

భీష్ము—

చ, హరు నెదిరించి పాశుపత + మండితివంచును విన్నదాది భీ
కరరణమందునిన్ను జెన + కంగలయేటి పరాక్రమాధ్యులు
ర్వరగలరే యటంచెవుడు + భావమునందు దలంచుచుండు
కృరణిగలంచెదో రణము + ఖంబున నన్నిక్కఁ జాతునరువా!
రణోచితస్థలమున కరుగుదమురమ్ము.

(ఇరువురును నిష్క్రమింతురు)

అశ్వ—(కృపాచార్యునిజూచి) మామా ; తాతమనుమలసంగరాధ
త్యముచూచుచుంటివా? ఒకరికొకరు తిసిబోవుటలేదు.

కృపా—ఇరువురును సమానులే. ఇందొక్కఁడు హరినిగెలిచినాఁడు. వే
రొక్కఁడు హరు నెదిరించినాఁడు.

దోమ—అదిగో ! అర్జునుఁడు భీష్మునతిక్రమించి యిట్లు వచ్చుచు
న్నాఁడు.

(ఉత్తరునితో నడుచుఁడు—ప్రవేశించును)

అరు—ఉత్తరా! ఇంకఁగరువతి మనకుఁజిక్కినట్లే. (చేతితోఁజూపుచు)
ఈకురుకులపాంసనుఁడే బాల్యమునుండియు మాకెన్నో సిలు
గులఁ గల్పించుచున్నాఁడు.

ఉ, ఈతనితోడ మాకు రణ + మిప్పటికిఁ లభియించె గౌరవ
ప్రాతము భీతి నుండి వడి + జారగ దుర్గుడు వీనితాకి; వి
ఖ్యాతినిగాంతు న య్యమరు + లద్భుతమందినుతించునట్లు నా
కీతనితో రణంబనిన + నెంతయుఁ బండువయాసునుత్తరా.

(దుర్యోధనునిజూచి) దుర్యోధనవా!

మ. నినునే జంతుడనంచు భీతిగనుచుఁ ♦ దిచ్చేసిలే యిట్లు నీ
వనుమానింపగనేల దానికొత్తై ♦ యానాడు నిక గూల్పగా
ఘనబాహుబలశాలి భీముడు ప్రతి ♦ జ్ఞంజేసియొన్నాడు కా
పున నిన్నుఁ వధియింపఁజూడను నికఁ ♦ పోపొమ్ముదుర్యోధనా!

దూర్యో—(తలవాల్చి నిలుచును)

(భీష్మదులు మరల యుద్ధనన్నధులై శరప్రియోగము సేయుదురు.)

అర్జు—(తనలో) వీరిని సమ్మోహనాస్త్రమున మూర్ఛపైచెప్పడఁగాక!
(భ్యానము నటించి శరప్రియోగము సేయును)

(అందఱు మూర్ఛనటించుదురు)

అర్జు—ఉత్తరా ! నీసహృదయగు నుత్తరశరీరక ననుసరించి వారి
యుష్ణిహంచలముల నుత్తరించి తెమ్ము; మదీయమోహనాస్త్ర
మునకుఁ బ్రతి గాంగేయుఁడెఱుఁగును; కాపున నతనిదెసకుఁ
బోవలదు.

ఉత్త—మంచిది. (కొరవయోధుల తలపాగాలు తెచ్చును)

అర్జు—ఇక బోవుదమురమ్ము. రమ్ము.)

భీష్మ—(లేచి) అవురా ! పార్థా ! ఎంతవనిజేసితివి; (నుయోధనుని
జూచి) కురురాజకుత్తుక నుత్తరించెననియే తలచితిని. కాని
యాతఁడట్లు సేయలేదు; అర్జునా! ధర్మజనిత మ్ముఁడవనఁజెల్లును
దుర్యో—(లేచి) అర్జునా ! నిలువుము.

భీష్మ—నుయోధనా! తొందరపడకుము; అర్జునుఁడు ధర్మమూర్తి
యగుటచే మనలను ప్రాణములతో విడిచినాఁడు; ఇదిచాలును;
బోవుదము రమ్ము.

(అందఱు నిష్క్రమించుదురు)

రంగము:-[విరటునిమండిరము:-విరటుడును-ధర్మరాజు(కంకుభట్టు) ను
వినోదార్థమై జాడమూడుచుండురు]

విర—ఆర్యా ! కంకుభట్టారకా! నాకుమారుడు బృహన్నలను సార
ధిగాఁ జేసికొని, కురువీరులతోఁ బోరి మనగోగణమును మర
లించుకొనివచ్చుటకరిగెనని విని యుంటిమికదా ! ఆతఁడింకను
రాలేదేమికారణమో ! నాచిత్తము మరికరివిధములఁ బోవుచు
న్నది.కొరవవీరులుకుమారున శ్రేమియొగ్గు సలిపిరోహోచకున్నది.
ధర్మ—రాజేంద్రా ! నీవు కుమారునివిషయమై చింతింప నవసర
ములేదు. ఆతనికి సారధియైయున్న బృహన్నల సామాన్యుడు
కాదు. రథసారధ్యమునందెట్టినై పుణ్యమున్నదో యుద్ధముసే
యుటయందుఁగూడనట్లేయున్నది; బృహన్నలవ్రోక్తమండఁగా
నుత్తరుని శ్రేణియూచుటకుఁ బురహరునకైనను దరముకాదు.

(గోపాలకుడు—వ్ర)వేళించును)

గోపా—మహారాజా ! జయముజయము,

విర—ఏమిరావార్తలు?

గోపా—మహావ్రోధా! కొరవులచే బంధించఁబడిన గోవులను మఱిం
చుకొని మనయుత్తరకుమారుడు వచ్చుచున్నాడు.

విర—ఏమీ ! కుమారుడు జయముగాంచియే వచ్చుచున్నాడా?
ఆతనికిని గౌరవనైవ్యమునకును బోరాటముజరిగినదా ;

గోపా—దేవా ! కే నసత్యమువలకుదునా? గొప్పయుద్ధమేజరిగినది.
మనవారేగలిచిరి.

విర—సంతోషము-సరే! నీవరుగుము (ఉత్తరునుద్దేశించి)

మ. వదియారేడులబాలకుండ వరలే † బాహుబలప్రౌఢి దు

ర్మదుఁడై యట్లరుదెంచి గోవులఁ గురు † యౌభర్త బంధించగా

